МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ

АРХЕОЛОГІЧНІ РОБОТИ МУЗЕЮ в 1952 — 1957 р.р.

ЛЬВІВ — 1959

Друкується за рішенням науково-методичної ради музею від 10 жовтня 1958 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

П. М. Авраменко, М. І. Литвиненко (відповідальний редактор), *І. К. Свешніков.*

Рисунки виконали *Л. Т. Столяр* і *К. В. Бернякович*. Фото *В. Ольхом'яка.*

СКОРОЧЕННЯ:

СА — Советская археология. Москва.
КС ИИМК — Краткие сообщения Института истории материальной культуры Академии наук СССР. Москва—Ленинград.
КС ИА — Краткие сообщения Института археологии Академии наук УССР Киев.
ДП ЛДІМ — Доповіді і повідомлення Львівського державного історичного музею. Львів.
ZWAK — Zbiór Wiadomości do antropologii krajowej. Kraków.

І. К. СВЄШНІКОВ.

АРХЕОЛОГІЧНІ РОБОТИ ЛЬВІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ
в 1952—1957 рр.

За період з 1952 по 1957 р. працівники Львівського історичного музею провели на території західних областей УРСР ряд археологічних розвідок та експедицій, метою яких було:

а) робота по обліку та збереженню археологічних пам'яток Львівської області; [1]

б) перевірка та уточнення даних щодо місця знаходження, культурної приналежності і датування окремих пам'яток на території області, які згадуються у старій археологічній літературі;

в) відкриття нових, досі невідомих пам'яток та їх дослідження шляхом поглибленої розвідки і розкопів.

Ця робота провадилась згідно з планом науково-дослідної роботи та перспективним планом комплектування фондів і вдосконалення експозиції музею. Вона була спрямована в основному на придбання нових матеріалів для висвітлення ряду неясних питань з історії племен бронзової доби та ранньозалізного періоду на території західних областей УРСР.

Невеликі відхилення від цієї мети були викликані об'єктивними обставинами під час дослідження окремих пам'яток. Так, наприклад, досліджуючи поховання бронзової доби в урочищах «Гєєва гора» та «Загумінки» біля с. Звенигорода Львівської області, учасники археологічної експедиції зайнялись також розкопами поховань перших століть н. е. та XI—XII ст. ст., що також знаходились на згаданих урочищах. Крім того, довелось провести розкопи деяких пам'яток, яким в зв'язку з польовими та будівельними роботами загрожувало знищення. Такі розкопи проведено на території літописного Звенигорода в 1953 р. на площі, відведеній для будівництва колгоспного хліва, та в с. Болотня Львівської області, де траншеями для фундаментів одного з колгоспних будинків знищено частину могильника перших століть н. е.

[1] Ця робота провадилась за вказівкою Львівського обласного управління культури.

Одним з видів розвідкової роботи було також збирання серед населення випадково знайдених археологічних пам'яток та відомостей про такі знахідки і окремі археологічні об'єкти (поселення, городища, кургани). Більшість повідомлень вдалось перевірити проведеною в цих місцях розвідкою.

Розвідкова робота

Розвідками музею охоплено ряд пам'яток міднокам'яної та бронзової доби, початку залізної доби, скіфського періоду, перших століть н. е. і VIII—XIII вв. (див. рис. 1). Робота на

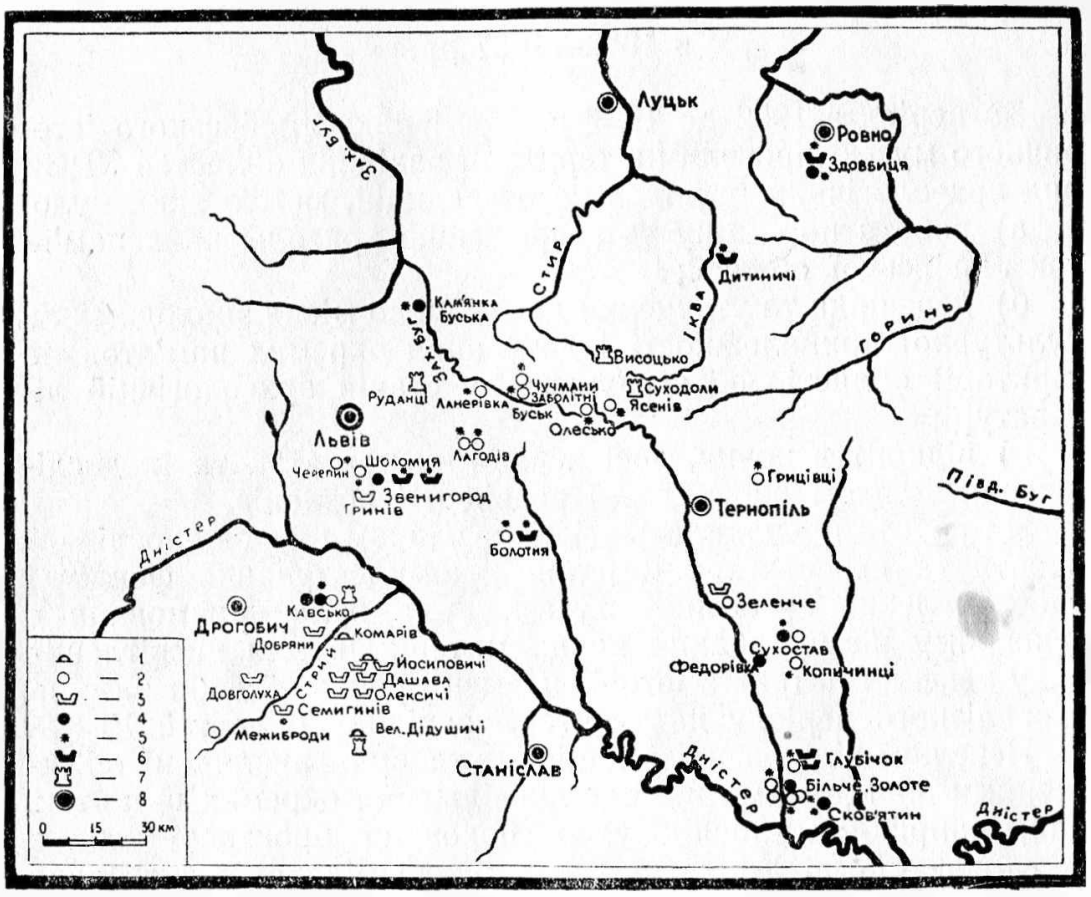

Рисунок 1.

цих пам'ятках обмежилась в основному описом топографії та характеру обстеженого об'єкту і зібранням з його поверхні підйомного матеріалу. Лише в окремих випадках (пізньотрипільське поселення в печері «Вертеба» біля с. Більче Золоте Тернопільської області, поселення скіфського часу біля с. Ков'ятин тієї ж області) на пам'ятках проведено невелике шурфування. Вказана робота супроводилась збиранням серед місцевого населення відомостей про знахідки і придбанням речей. Більшість зібраного розвідкою матеріалу досі не опубліковано.

Пам'ятки енеоліту і бронзової доби.

1. Чучмани Заболітні, Буського району, Львівської області. Розвідкою В. П. Савича в 1955 р. в урочищі «Хмільовське» (піщане підвищення, розташоване навколо старого водоймища колишнього озера і оточене порослим на болотистому грунті лісом) зібрано підйомний матеріал, що концентрувався головно на південному схилі підвищення і складався з крем'яних та кам'яних знарядь, уламків тваринних кісток і посуду.

Крем'яний матеріал представлений уламками пластин з темносірого кременю, зміцнених вздовж країв односторонньою ретушшю; ножем на довгій стрункій пластині молочного кольору, ретушованій вздовж одного краю (табл. I, 1); кінцевим скребком на відщепку зі світлосірого кременю (табл. I, 4) та двома наконечниками стріл-листовидним з невеликим черенком (табл. I, 3) і серцевидним (табл. I, 2).

З кам'яних виробів заслуговує уваги свердлена сокира з коротким обухом, широким, злегка опущеним вниз лезом, шліфована на всій поверхні. Сокира зроблена з фрагменту більшої, розбитої в околиці свердлини й просвердленої вдруге сокири: на її обусі зберігся слід старої загладженої свердлини.

Кераміка виявлена тільки в фрагментах і не дає уявлення про форми посуду. Вона складається з невеликих уламків переважно товстостінних ліпних посудин з чорною внутрішньою й згладженою коричневою або чорною зовнішньою поверхнею. Глина з домішкою товченого й перепаленого крем'яння. Особливості глиняного тіста та поверхні посуду дозволяють віднести ці знахідки до бронзової доби. Одначе культурну приналежність поселення біля с. Чучмани Заболітні на основі описаних матеріалів визначити важко.

2. Ланарівка, Буського району, Львівської області. Розвідкою В. П. Савича в 1955 р. в урочищі «Лиса гора» (надзаплавна тераса правого берега р. Західний Буг) зібрано підйомний матеріал, що складається з крем'яних знарядь та декількох уламків ліпного посуду. З крем'яного інвентаря привертає увагу комбіноване знаряддя (різець — скобель) на невеликій масивній пластині з сірого кременю. Кераміка представлена одним фрагментом рівних вінець та уламками стінок сірокоричневих посудин з чорною внутрішньою поверхнею. Глина з домішкою піску. На внутрішній стороні окремих уламків невеликі горизонтальні борозенки — сліди згладжування поверхні дерев'яною дощинкою.

На основі описаних ознак кераміки поселення біля с. Ланерівка слід датувати бронзовою добою. Зібраний на поселенні матеріал недостатній для визначення культурної приналежності цієї пам'ятки.

3. Буськ, райцентр Львівської області. Розвідкою В. П. Савича в 1955 р. на полі «Закоритна» (невелике підвищення у східній частині міста, оточене з трьох сторін невеликими балочками) відкрито сліди поселення, яке на основі зібраного матеріалу (уламки крем'яних пластин, крем'яні ножі— табл. I, 5 та фрагменти ліпних посудин зі згладженою поверхнею; глина з домішкою крупних зерен піску) може бути датоване бронзовою добою.

4. Шоломия, Бібрського району, Львівської області. Учні школи с. Звенигород на південний захід від с. Шоломиї в урочищі «Соснина» відкрили сліди стародавнього поселення, з поверхні якого зібрали підйомний матеріал: чотирокутну в розрізі крем'яну шліфовану майже на всій поверхні сокиру, крем'яний серп з рівним лезом та дугастою спинкою, декілька фрагментів таких же серпів, ножі на ретушованих вздовж країв крем'яних пластинах, кінцевий скребок на овальному крем'яному відщепку, невеликий крем'яний відбійник кулястої форми, крем'яні відщепки та пластинки без ретуші, уламки ліпних посудин сірожевтого кольору, виготовлених з глини з домішкою товченого й перепаленого кременя [1].

В 1955 р. І. К. Свешніков оглянув урочище «Соснина» і на південному схилі горба, оточеного з півночі й з півдня глибокими ярами, а зі сходу — глибоким руслом невеликого струмочка, зібрав підйомний матеріал: два крем'яні скребки на відщепах, куски глиняної вимазки (в тому числі один уламок черені печі) і фрагменти ліпних посудин сірого та сірокоричневого кольору з домішкою піску і товченого кременя в глині. Форми посуду відтворити важко. Аналіз глиняної вимазки з поселення біля Шоломиї, проведений на кафедрі рослинництва Львівського сільськогосподарського інституту, дозволив встановити наявність відтисків зерен пшениці (т. зв. двозернянки)[2].

На основі зібраних матеріалів поселення в урочищі «Соснина» біля с. Шоломиї слід датувати бронзовою добою, одначе, культурну його приналежність визначити ще важко.

5. Більче Золоте, Борщівського району, Тернопільської області. Розвідкою Тернопільської археологічної експедиції Львівського історичного музею під керівництвом І. К. Свешнікова в 1956 р. на високому правому березі р. Серет, біля моста, що об'єднує обидві частини села Більче Золоте, відкрито сліди поселення трипільської культури, повністю зруйнованого будівництвом міжрайонної Золотобільчанської ГЕС. Встановлено, що під час риття котловану для

[1] Матеріал зберігається в сільському музеї с. Звенигород.

[2] За проведення аналізу приношу подяку тт. Ю. І. Казновецькому та В. А. Довгану.

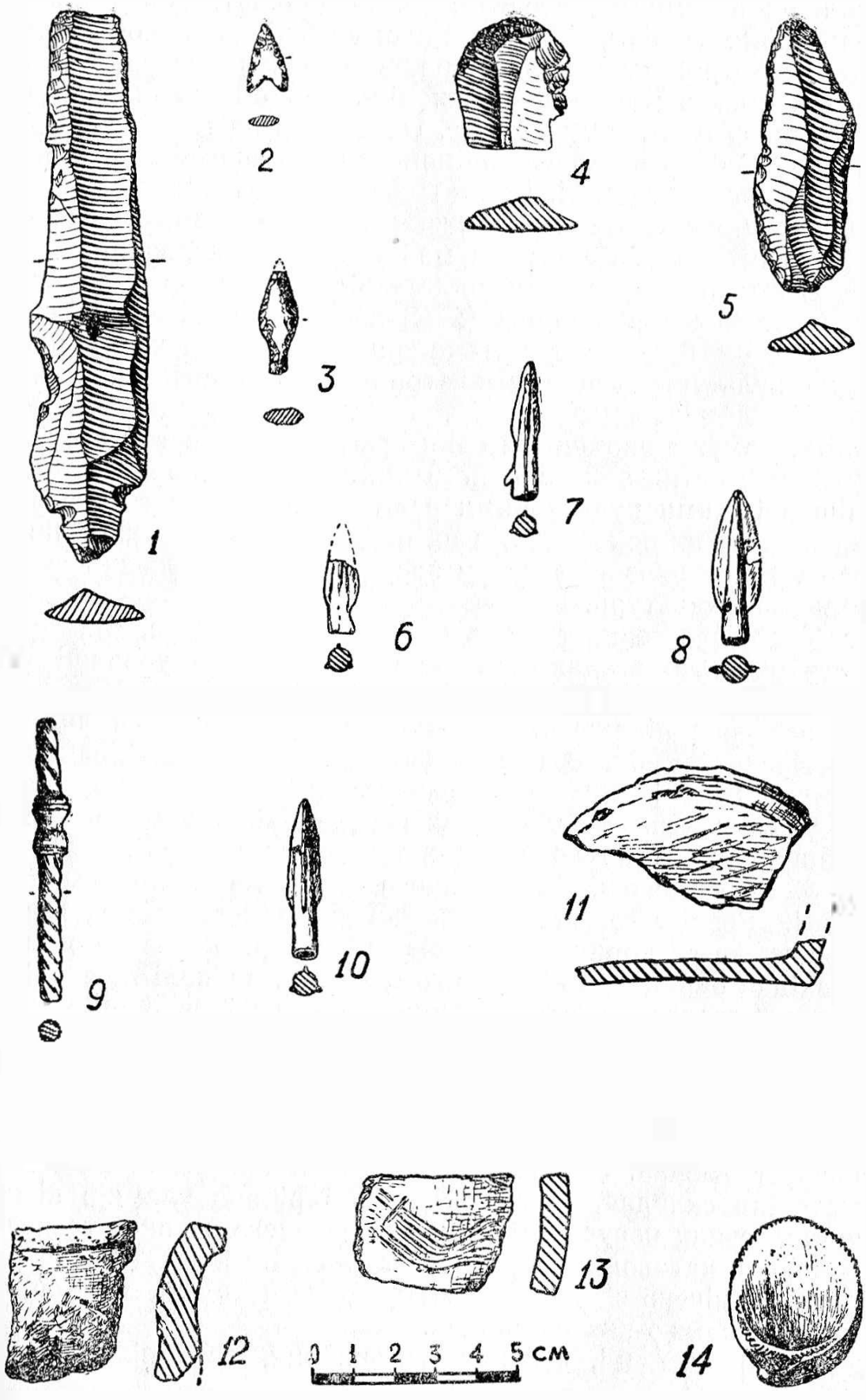

Таблица 1.

електростанції, ескаватором знищено декілька глинобитних долівок наземних жител (т. зв. площадок). Підйомний керамічний матеріал, зібраний в цьому місці, являє собою уламки пізньотрипільських посудин, аналогічних посуду із поселення біля с. Кошилівці Тернопільської області та з печери «Вертеба» в с. Більче Золоте. Поселення на місці сьогоднішньої ГЕС було розташоване напроти недавно відкритого місцевим краєзнавцем П. Д. Техтіловим старого входу в печеру. Цей вхід знаходиться приблизно в половині висоти високого лівого берега р. Серет; він майже зовсім засипаний.

В печері «Вертеба» у віддалі біля 150 м від її входу закладено невеликий шурф (2×2 м), яким на невеликій глибині (0,15—0,25 м від сьогоднішньої долівки печери) відслонено культурний шар пізньотрипільського поселення, насичений уламками кераміки, тваринними та людськими кістками. Там же знайшовся один крем'яний кулястий розтирач. Людські кістки залягали не в анатомічному порядку, а всуміш з іншими культурними рештками. А тому слід розглядати їх не як поховання, а як останки колишніх жителів печери. Вони зв'язані з часом заселення печери людиною трипільської культури.

Третє поселення трипільської культури біля с. Більче Золоте відкрито згаданою вище експедицією в урочищі «Кадуби» в 6-ти км на схід від Більча Золотого. Поле «Кадуби»— це невисоке підвищення, розділене балочкою, на дні якої протікає струмок. В центральній частині поля зібрано підйомний матеріал — куски глиняної вимазки, кістки тварин та уламки пізньотрипільських посудин зі слідами червоного розпису на незамальованому жовторожевому фоні.

6. Глубічок, Борщівського району, Тернопільської області. Розвідкою Тернопільської археологічної експедиції Львівського історичного музею в 1956 р. перевірено місце знахідки випадково відкритого в 1955 р. на полі «Попові долини» мегалітичного поховання в кам'яній гробниці [1]. Більше поховань на цьому полі відкрити не вдалось.

В західній частині поля «Попові долини» (південно-західний схил невисокого підвищення) відкрито поселення трипільської культури, що було розташоване на березі невеликого струмочка. Зібраний на поверхні поселення підйомний матеріал складається з переважно дрібних уламків пізньотрипільських посудин зі слідами червоного розпису та кусків глиняної хатньої вимазки. В декількох місцях на поверхні ріллі відмічено скупчення вимазки, що походить з розораних пізньотрипільських площадок.

7. Гриціївці, Збаразького району, Тернопільської об-

[1] І. К. Свешніков. Мегалітичні поховання на Західному Поділлі. Львів, 1957.

ласті. Розвідкою В. П. Савича в 1957 р. в урочищі «Могилки» (південно-східний схил підвищення над невеликим струмочком в північно-західній частині села Гриців) відкрито сліди поселення, з поверхні якого зібрано уламки кераміки, кістки тварин, куски глиняної вимазки та фрагмент кам'яної свердленої сокири. При обстеженні прокопаного в цьому місці рова стверджено, що культурний шар поселення залягає до глибини 0,50—0,60 м від сучасного рівня поля. Місцеві жителі повідомили про знахідки людських кістяків в північній частині згаданого урочища. Сьогодні південна частина поселення зайнята сільськими будинками, північна — колгоспним током. Поселення перетинає сільська дорога, що проходить в його південній частині зі сходу на захід.

Зібрана на поверхні кераміка являє собою уламки ліпних переважно товстостінних посудин, виготовлених з глини з великою домішкою шамоту. Її поверхня коричнева або сіра, дбайливо залощена. Більшість уламків є фрагментами великих посудин з простими стінками, орнаментованих під краєм рівно зрізаних вінець наліпним гостроребершатим валиком або округлими заглибленнями на зовнішній поверхні стінки посудини (табл. II, 4, 6, 8). З інших форм посуду заслуговують уваги уламки невеликого черпака (табл. II, 7), фрагменти посудин з широкою прямокутною в поперечному розрізі ручкою (табл. II, 2), маленька сірожовта мисочка з обім'ятою пальцями поверхнею, деформована вогнем (табл. II, 5), два уламки широких плоских в розрізі ручок черпаків та франгмент коричневої з зовнішньої і чорної з внутрішньої сторони лощеної миски з півколистим вирізом на краї вінець (табл. II, 1). Уламок кам'яної сокири або молотка являє собою обушну частину невеликого дбайливо відшліфованого на всій поверхні знаряддя з округлою свердлиною, уміщеною біля обуха (табл. II, 3). Поверхня обуха спрацьована (оббита).

Найближчі аналогії комплексу кераміки, зібраному в с. Гриців, відомі з нижнього шару поселення біля с. Магала Чернівецької області, що відноситься до культури типу Монтеору-Ноа і датується приблизно кінцем X—IX ст. до н. е.[1]

Пам'ятки ранньозалізного періоду.

1. Глубічок, Борщівського району, Тернопільської області. В 1955 р. розвідкою Львівського історичного музею зібрано відомості про випадково відкрите на полі «Попові долини» тілопальне поховання скіфського часу. За свідченням вчителя місцевої школи, який брав участь у цьому відкритті, воно знаходилось у східній частині згаданого урочища біля

[1] Г. И. Смирнова. Поселение позднебронзового века и раннего железа возле с. Магала Черновицкой области, КС ИИМК, вып. 70, 1957.

дороги Озеряни—Глубічок. Урну з перепаленими людськими кістками відкопано на невеликій глибині від сучасної поверхні поля. Це велика чорна посудина з малим рівним дном, опуклим тілом, високою циліндричною шийкою та горизонтально відігнутим краєм вінець. Урна розпалась на дрібні фрагменти, з яких Львівському історичному музею передано лиш дрібний уламок стінки. Серед перепалених кісток знайшлись бронзові вістря на стріли (три цілі і один уламок) та предмет невідомого призначення у вигляді округлої в розрізі бронзової витої палочки з двома кулястими потовщеннями по середині (табл. I, 9). Три цілі вістря на стріли різних типів: трьохгранне вістря з рівною втулкою (табл. I, 10), таке ж вістря з гострим відростком на втулці (табл. I, 7) і лопастне вістря з округлим отвором біля основи пера (табл. I, 8). Всі бронзові речі з цього поховання сильно пошкоджені вогнем.

На основі загально прийнятого датування бронзових наконечників стріл описаних типів поховання біля с. Глубічок слід віднести до VII ст. до н. е.

В 1956 р. місце цієї знахідки було обстежено Тернопільською археологічною експедицією Львівського історичного музею. Трьома невеликими розкопами, заложеними в цьому місці, відкрито 60 кв. м площі. На основі рівномірного залягання земляних шарів (такого ж, як і в інших частинах поля «Попові долини») стверджено відсутність слідів якого б то не було земляного насипу, що дозволяє окреслити згадану знахідку як безкурганне грунтове поховання.

2. Сков'ятин, Борщівського району, Тернопільської області. Тернопільською археологічною експедицією музею в 1956 р. на полі «На сіножаті» проведено шурфування поселення скіфського часу, відкритого місцевим краєзнавцем П. Д. Техтіловим. Результати цієї роботи опрацьовані В. П. Савичем [1].

3. Лагодів, Глинянського району, Львівської області. Розвідкою В. П. Савича в 1957 р. біля с. Лагодів відкрито два поселення початку залізної доби, що відносяться одно до висоцької культури, друге — до пам'яток скіфського часу, характерних для Західного Поділля [2].

Пам'ятки перших століть нашої ери.

1. Гринів, Бібрського району, Львівської області. Розвідкою музею в 1953 р. зібрано матеріал (урна з перепаленими людськими кістками, вістря і окуття списа, залізний

---

[1] Див. статтю В. П. Савича. «До питання про поселення скіфського часу на Західному Поділлі» (друкується у виданнях Львівського історичного музею).

[2] Там же.

кинджал) з випадково відкритого тут поховання липицької культури [1].

2. Черепин, Винницького району, Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р., проведеною в околиці с. Черепин з метою уточнення місця поселення, відомого в археологічній літературі [2], встановлено, що воно знаходилось в урочищі «Під голдою» і розташовувалось на південному і південно-західному схилі підвищення, недалеко від невеликого струмочка. Уламки кераміки, зібрані на поверхні поселення, дозволяють датувати цю пам'ятку першими століттями н. е. і, таким чином, спростувати думку Шнайдера, який визначив її як слов'янське поселення, що відповідає за часом древньоруському городищі на Високому замку у Львові.

3. Сухостав, Копичинецького району, Тернопільської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова уточнено в 1952 р. територію поселення перших століть н. е. на полях «Великі» і «Малі долини» та зібрано підйомний матеріал, що складається з уламків кераміки, метелевих виробів, кам'яних намистинок і частини жорнового каменю.

Крім того, в 1954—1957 рр. розвідкою музею відкрито поселення перших століть н. е. біля сіл Кимер, Свірж і Звенигород, Бібрського району, Львівської області та Іванівка Верхня, Велико-Глибочицького району, Гриців, Збаразького району, Більче Золоте і Ков'ятин, Борщівського району, Тернопільської області [3].

Древньоруські пам'ятники.

1. Копичинці, райцентр Тернопільської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1952 р. в урочищі «Баворівщина» (схил лівого берега проточного ставу на передмісті м. Копичинець) відкрито сліди слов'янського поселення, яке на основі зібраних матеріалів може бути датоване VIII—IX ст. ст. н. е. Територія поселення була забудована в недавні часи, доказом чого є велика кількість фрагментів сучасної кераміки та уламків цегли і скла, розсіяних на всій площі давнього поселення. Зібраний в цьому місці підйомний матеріал складається з дрібних уламків кружальних посудин сірого та сірокоричневого кольору, виготовлених з глини з мінеральними домішками. Звертають на себе увагу фрагмент вінець з невеликим заглибленням для опертя покришки (табл. I, 12) та

---

[1] Див. статтю В. П. Савича «Нові пам'ятки доби полів поховань, відкриті Львівським історичним музеєм» (друкується у виданнях Львівського інституту суспільних наук Акад. Наук УРСР).

[2] A. Schneider. Przegląd archeologiczny. Lwów, 1876, т. II, стор. 44, 63. B. Janusz. Zabytki przedhistoryczne Galicji Wschodniej, Lwów, 1918, стор. 165.

[3] Див. В. П. Савич. Нові пам'ятки доби полів поховань...

уламок стінки посудини, прикрашеної хвилястим орнаментом (табл. I, 13).

2. Зеленче, Теребовельського району, Тернопільської області. Тернопільська археологічна експедиція музею в 1956 р. провела обстеження с. Зеленче та його околиці [1]. Стверджено, що в північній частині села збереглись рештки земляного валу, довжиною 150 м, який замикає трикутник, утворений річками Серет і Гнізна. В значній частині вал розкопаний; його приблизна ширина — 20 м, висота — 2,5 м. На всій території села зустрічається велика кількість культурних решток XI—XIII ст. (кераміка, кістки тварин). В урочищі «Загороди» (північна частина села), крім уламків посуду, знайдено пряслице з рожевого овруцького шифера, пастову намистинку з округлими жовтими «очками» та підвіску з бронзової візантійської монети Івана I Цимісхія (969—976).

Біля моста через Серет, на лівому березі річки, відкрито тілопокладний могильник, сильно знищений глиняним кар'єром та окопами першої світової війни. Орієнтовані головами на захід кістяки залягають на глибині 1,5 м від сучасної поверхні грунту. До цієї ж глибини сягає більш древній культурний шар слов'янського поселення XI—XII ст., на місці якого знаходиться могильник. Зачисткою стіни кар'єру відкрито поховання підлітка без речей. Як розповідають місцеві жителі, велику колекцію слов'янських пам'яток було зібрано наприкінці минулого століття археологом — любителем Крушинським [2] саме на цьому могильнику.

На правому березі Серету напроти гирла Гнізни обстежено невелике овальне укріплення, оточене земляними валами висотою до 3 м (діаметри площі укріплення — приблизно 40 і 80 м). Місцеве населення називає його «Замчищем». На його території зібрано зразки слов'янської кераміки XI—XIII ст.

Розвідкою, проведеною на території Теребовельського замку XVI ст., стверджено, що на замковій горі та в її околицях немає древньоруських пам'яток. Таким чином, час заснування сьогоднішнього міста Теребовлі слід датувати більш пізнім періодом (мабуть, XV—XVI ст.).

Наслідки розвідки в Теребовлі і Зеленчі дозволяють ставити питання про те, що літописне місто Теребовль знаходилось на території сьогоднішнього с. Зеленча [3].

3. Більче Золоте, Борщівського району, Тернопільської області. Розвідкою Тернопільської археологічної експедиції в 1956 р. обстежено слов'янське городище, що знаходиться в лісі на високій горі, на правому березі р. Серет, на

---

[1] с. Зеленче знаходиться 3 км на південний схід від м. Теребовлі.
[2] Колекція була куплена в 1945 р. Львівським історичним музеєм.
[3] И. К. Свешников. С. А., 1957, № 4, стор. 278—279.

південь від села Більче Золоте. Наприкінці минулого століття невеликі розкопи на городищі провів А. Кіркор,[1] одначе докладний опис цього об'єкту в археологічній літературі досі відсутній. З північної сторони городище захищене стрімкими схилами гори та прямовісними скелями на її вершині. Площа городища виносить майже 2 га і захищена з південної сторони трьома валами й такою ж кількістю ровів, що перетинають півколами верхню площадку зі сходу на захід.

Перший вал (рахуючи від сторони городища) зберігся на висоті приблизно 12 м від сьогоднішнього дна зовнішнього рову. На віддалі 100 м на південь від нього знаходиться другий вал, висотою біля 100 м. Приблизно у віддалі 150 м від другого валу тягнеться третій вал, забезпечений з зовнішньої сторони невеликим ровом. Площа городища покрита лісом і задернована, через що культурні рештки на його поверхні відсутні (знайдено лише один уламок вінець посудини, характерної для XI—XIII ст.).

4. Ясенів, Заболотцівського району, Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р. в урочищі «Корчунок» відкрито сліди слов'янського поселення XI—XIII ст. Поселення знаходилось з північної сторони ясенівської гори на рівні її східного схилу, у віддалі біля 0,5 км на південь від шосейної дороги Львів—Київ. Поверхня поля в цьому місці повільно понижується в північному напрямку. Культурні рештки (кераміка, штамп з черепашки) виступають на площі біля 2250 кв. м.

Кераміка представлена уламками характерних для XI—XIII ст. сірих кружальних посудин, на поверхні яких збереглись сліди білої фарби. Штамп являє собою половинку викопної черепашки, вздовж краю якої вирізані зубці, якими, очевидно, наносився орнамент на стінки посудини. Біля основи черепашки — малий округлий просвердлений отвір (табл. I, 14). Подібні черепашки зустрічаються в шарах міоценського часу.

5. Висоцько, Заболотцівського району, Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р. встановлено, що повідомлення в археологічній літературі про древньоруське городище у Висоцьку[2] відноситься до сильно знищеного земляними роботами замчища XVI—XVII ст., яке знаходиться у цьому селі.

6. Суходоли, Заболотцівського району, Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р. встановлено, що повідомлення в археологічній літературі про древньоруські

---

[1] A. Kirkor. ZWAK, 1879, т. III, стор. 37

[2] B. Janusz. Zabytki przedhistoryczne..., стор. 87—88.
О. Ратич. Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР. Київ, 1957, стор. 78.

городища «Замчисько», «Золоті ворота» та «Годинникова брама» біля с. Голосковичі [1] насправді відносяться до одного й того ж об'єкту, що знаходиться на полях с. Голосковичі (раніш — землі с. Суходоли). Вказані назви зв'язані з урочищем, на якому, мабуть, знаходився замок XVI—XVII ст. За місцевою легендою цей замок належав польському королю Сигізмунду. На поверхні поля зараз ніяких слідів колишніх укріплень, будівель та культурного шару не видно.

7. Олесько, райцентр Львівської області. Розвідкою В. П. Савича в 1957 р. відкрито поселення XI—XIII ст. в урочищі «На церковнім», що знаходиться у віддалі 1 км на північний захід від Олеська та у віддалі 100 м на північний схід від хутора Йосипівки. Поле являє собою невелике, оточене болотами підвищення. Підйомний матеріал складається з уламків слов'янської кружальної кераміки, кусків кісток тварин та вугілля.

8. Руданці, Ново-Яричівського району, Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р. встановлено, що повідомлення в археологічній літературі про древньоруські городища біля сіл Руданці та Ременів [2] відносяться до замчища XVI—XVII ст., яке знаходиться на границі згаданих сіл на березі річки Ременівки. Замчище має приблизно округлу форму, оточене ровом і валом, частково знищене земляними роботами періоду першої світової війни. Вік цієї пам'ятки визначається зібраними уламками кераміки, цегли та скла.

9. Звенигород, Бібрського району, Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р. уточнено план городища літописного Звенигорода, з'ясовано розташування навкруги городища пригородів, що знаходились в урочищах «Замосточчя», «Завалля», «Стіжки», «Загородище», «Загороди», «Острови», «Велики», «За свободою», та виявлено на території села два стародавні могильники [3].

10. Болотня, Перемишлянського району, Львівської області. Розвідкою музею в 1954 р. в околицях с. Болотня відкрито поселення XI—XIII ст., яке розташовувалось на південному схилі невеликого підвищення біля самого села, ліворуч від дороги Перемишляни—Болотня. Підйомний матеріал складається з фрагментів кружальних слов'янських горщиків сірого та світлокоричневого кольору. Ніяких слідів земляних укріплень довкруги території поселення немає.

---

[1] B. Janusz. Вказ. твір, стор. 82, 86; О Ратич. Вказ. твір, стор. 78.

[2] B. Janusz. Вказ. твір, стор. 171, 172; О. Ратич. Вказ. твір стор. 79.

[3] Див. статтю І. К. Свєшнікова «Комплексна експедиція Львівського історичного музею в с. Звенигороді Львівської області в 1953 р.» (друкується у виданнях Львівського історичного музею).

Розкопи.

В 1952—1957 рр. відділ історії первісного суспільства Львівського історичного музею провів шість археологічних науково-дослідних експедицій — Копичинецьку (1952 р.), Звенигородську (1953, 1954, 1955 рр.), Тернопільську (1956 р.) та Ровенську (1957 р.). Крім того, проведено невеликі розкопи в Кам'янці Бузькій та Болотні Львівської області. Досліджувано пам'ятки (поселення і поховання) бронзової доби (пізнього етапу розвитку культури стрічкової кераміки, культури шнурової кераміки, тшцінецької та комарівської культур), початків залізної доби, перших віків н. е. та XI—XIII ст.

1. Сухостав, Копичинецького району, Тернопільської області. Роботами Копичинецької експедиції (Копичинецького розвідувального загону)[1] проведено розкопи поселення ранньоскіфського часу в урочищі «Говдри». Досліджено три землянки VII ст. до н. е. та ряд господарських ям. Здобутий розкопами речовий матеріал найбільш зближений до синхронного йому матеріалу з Середнього Подніпров'я[2].

2. Звенигород, Бібрського району, Львівської області. Роботами Звенигородської археологічної експедиції музею 1953—1955 рр.[3] досліджувано два могильники, розташовані в урочищах «Загумінки» і «Гоєва гора», городище літописного Звенигорода та один з пригородів стародавнього міста (урочище «Загородище»).

Розкопами могильника в урочищі «Загумінки» в 1953—1954 рр. відкрито 24 поховання, з яких три відносились до бронзової доби (комарівська культура)[4], одно — до початку залізної доби, одно тілопокладення I—II ст. н. е. (біля кісток похованого знайдено залізні остроги, окуття щита, решт ки бронзової піхви меча, окуття пояса, залізний ніж і кам'яний брусок),[5] 16 тілопокладень X—XIII ст., та три поховання новішого часу.

Поховання початку залізної доби відкрито в шарі чорнозему на глибині 0,40 м від сучасної поверхні. Воно було порушене земляними роботами пізнішого часу; кістки двох до-

[1] Робота проводилась під керівництвом автора статті на кошти Інституту археології Акад. Наук УРСР та Львівського історичного музею.

[2] І. К. Свєшніков. Поселення ранньоскіфського часу біля с. Сухостав, Тернопільської області. Археологія, т. XI, 1957.

[3] В роботах експедиції приймали участь: Свєшніков І. К. (керівник експедиції), наукові працівники Львівського історичного музею — Г. М. Власова, В. П. Савич, З. А. Володченко, наукові працівники Дубнівського краєзнавчого музею — Є. Г. Нефедовський, В. Д. Селедець.

[4] В П. Савич. «Поховання комарівської культури біля с. Звенигород. Львівської області ДП ЛДІМ, вип. I, 1959.

И. К. Свешников. Исследования в с. Звенигород, Львовской области. КС ИА, вып. 4, 1955.

[5] И. К. Свешников. Могильники липицкой культуры в Львовской области, КС ИИМК, вып. 68, 1957.

рослих людей були зміщені. Біля них знайшлись фрагменти великого тюльпановидного горщика зі згладженою коричневою поверхнею, орнаметованого наліпним валиком та рядом округлих заглиблень на зовнішній поверхні посудини під її вінцями. Форма і орнамент посудини дозволяють датувати її приблизно VIII—VII ст. до н. е.

Розкопами могильника в урочищі «Гоєва гора» в 1953—1955 рр. відкрито 95 поховань, що відносились до бронзової доби, перших століть н. е. та XI—XIII вв.

Бронзовою добою датуються 7 поховань пізнього етапу розвитку культури стрічкової кераміки [1], одно тілопокладення культури шнурової кераміки [2] та одно поховання комарівської культури [3].

I—III ст. н. е. датується 21 поховання (12 тілопокладень і 9 тілоспалень), які дали новий матеріал до пізнання ритуалу поховань та майнового розшарування у племен вказаного періоду [4].

До XI—XIII ст. відноситься 65 поховань жителів пригородів древньоруського Звенигорода [5].

На городищі літописного Звенигорода в 1953 р. частково досліджено одну землянку XI—XIII ст., перерізану ровом для фундаментів колгоспного хліва [6]. В 1954 р. невеликим розкопом біля західного валу городища розкрито 60 кв. м площі, на якій досліджено ряд господарських та вогнищевих ям з інвентарем (кераміка, металеві і кістяні вироби, пряслиця, кістки тварин, птахів і риб), що датується XI—XIII ст.[7]

Другим розкопом, закладеним в 1954 р. у внутрішньому рові біля західного валу городища, відкрито три поховання. На основі перстня, знайденого на пальці жіночого кістяка, вони можуть бути датовані XIII ст. Як свідчить ряд даних, ці поховання слід розглядати як останки жителів Звенигорода, забитих татарами в 1241 р.[8]

Розкопом в північно-східній частині городища в 1954—1955 рр. досліджено 223,50 кв. м площі, на якій відрито три землянки та простежено слід старого міського рову, що в пер-

[1] И. К. Свешников. Могильник в селе Звенигород Львовской области. КС ИИКМ, вып. 63, 1956.

[2] І. К. Свешніков. Пам'ятки культури шнурової кераміки на території Прикарпаття, Західного Поділля і Західної Волині. Друкується у виданнях Львівського історичного музею.

[3] В. П. Савич Поховання комарівської культури...

[4] И. К. Свешников. Могильники липицкой культуры...

[5] И. К. Свешников. Раскопки славянских могильников в с. Звенигород Львовской области. Готується до друку.

[6] И. К. Свешников. Исследование в с. Звенигород...

[7] Г. М. Власова. Дослідження стародавнього Звенигорода. ДІ ЛДІМ, вип. I. 1959.

[8] Там же.

ший період існування городища оточував його центральну частину, мабуть, — дитинець. Рів був засипаний ще в древньоруські часи, очевидно, в зв'язку з поширенням площі міста та зміцненням його обороноздатності. Дві з відкритих землянок на основі знайденого в них матеріалу слід розглядати як житла майстрів-костерізів [1].

Розкопами пригороду в урочищі «Загородище» відкрито ряд ям господарського призначення та один великий ковальський горн [2].

3. Кам'янка Бузька, райцентр Львівської області. Розвідкою І. К. Свєшнікова в 1953 р. на території цегельного заводу біля Кам'янки Бузької відкрито поселення бронзової доби. Дослідження двох землянок на цьому поселенні провів В. П. Савич. Одна з відкритих землянок відносилась до тшцінецької культури. Матеріал, знайдений в другій землянці є недостатнім для повного визначення культурної приналежності цього об'єкту [3].

4. Болотня, Перемишлянського району, Львівської області. Розкопами музею в 1954 р. в урочищі «Оселища» біля с. Болотня досліджено шість поховань (три тілопокладення і три тілоспалення) липицької культури, що на основі знайденого в них матеріалу (кераміка, бронзові фібули) відноситься до I—II ст. н. е.[4]

5. Федорівка, Копичинецького району, Тернопільської області. В 1956 р. Тернопільська археологічна експедиція музею провела невеликі розкопи [5] поселення початку залізної доби, відкритого розвідкою В. П. Савича в урочищі «Городище». Поселення розташоване на високому мисі, оточеному з південної, західної та північної сторони глибокими ярами. Обстеженням урочища «Городище» стверджено, що це місце заселювалось тричі.

До першого заселення відносяться сліди поселення трипільської культури, відмічені в західній частині мису. Зібрана в цьому місці кераміка відноситься до пізньотрипільського часу. На поверхні поля зустрічаються скупчення кусків глиняної хатньої вимазки — сліди розораних трипільських площадок.

До другого заселення відноситься велика кількість улам-

[1] Г. М. Власова. Дослідження стародавнього Звенигорода.

[2] Див. статтю В. П. Савича «Розкопи 1955 р. в урочищі «Загородище» біля с. Звенигород, Львівської області (друкується у виданнях Львівського історичного музею).

[3] Див. статтю В. П. Савича «Розвідкові розкопки в Кам'янці Бузькій Львівської області» (друкується у виданнях Львівського історичного музею).

[4] Розкопи проведені І. К. Свєшніковим (керівник робіт) та В. П. Савичем. И. К. Свешников. Могильники липицкой культуры...

[5] Розкопки проведені І. К. Свєшніковим (керівник робіт) та Г. М. Власовою.

ків кераміки т. зв. голіградського типу, сконцентрованих головно у східній частині мису, біля його основи.

З третім етапом заселення слід пов'язувати земляні вали (один біля основи мису і декілька біля його західного кінця) та невелику кількість кружальної кераміки XI—XIII ст. Східний вал, описуючи дугу вздовж основи мису, тягнеться на протязі 400 м; його висота — біля 1 м, ширина — 16 м. Ряд західних валів знаходиться у віддалі 240 м від східного валу. Ширина трьох перших валів західного кінця мису — 20 м, довжина — 90—96 м. Інші три вали покриті густим чагарником, частково знищені окопами першої і другої світових воєн. Вали відокремлені один від одного ровами в 3—4 м завширшки.

Підйомний матеріал, зібраний у східній частині урочища «Городище», складається з невеликої кількості кісток тварин та уламків ліпного посуду з дбайливо залощеною поверхнею. Звертає увагу глиняна циліндрична котушка для ниток зі звуженими стінками та поширеними основами і плоске пряслице, знайдені у південно-східній частині поселення.

На території поселення закладено три невеликі розкопи, якими стверджено, що культурний шар поселення зберігся погано. Культурні рештки зустрічались головно в орному чорноземному шарі (глибина — 0—0,20 м від поверхні поля) й не сягали глибше 0,40 м від сучасного рівня. Глибше залягав сірокоричневий суглинок без культурних решток.

Розкопом першим, закладеним у верхній частині південного схилу мису в його південно-східному куті, досліджено 40 кв. м площі, на якій відкрито слід округлої ями 0,52 м діаметром і 0,94 м глибиною, рахуючи від сьогоднішньої поверхні поля. Стінки ями невеликим підбоєм поширювались на сторони. Яма була заповнена чорною землею, в якій знайшлись фрагменти кераміки, куски печини, вуглики, необроблене каміння, крем'яний відбійник та кістки тварин. Яма, очевидно, мала господарське призначення.

Другий розкоп, площею 40 кв. м, закладено біля східного валу городища, з внутрішньої його сторони, на верхній рівній площадці мису. Розкопом стверджено, що і в цьому місці культурні рештки траплялись здебільшого у верхньому шарі чорнозему, а шар материкової глини розпочинався на глибині 0,40 м від сьогоднішньої поверхні поля. Здобутий розкопом матеріал складається з уламків кераміки голіградського типу, кусків глиняної вимазки та каміння (інколи — зі слідами вогню на поверхні).

Розкоп III закладено з зовнішньої сторони східного валу городища; його площа — 40 кв. м. Розкопом стверджено цілковиту відсутність культурних решток в цій частині поля «Городище».

Оглядом східного валу городища встановлено, що на його

поверхні зустрічається дуже велика кількість уламків кераміки голіградського типу і кусків каміння та скупчення кусків хатньої вимазки, які потрапили в вал, мабуть, разом з землею, вибраною з рова, що прослідкувався з зовнішньої сторони валу. Під час побудови валу, очевидно, знищено рештки більш древніх жител культури голіградського типу, які знаходились в цьому місці.

Для з'ясування збереженості культурного шару під насипом валу і визначення первісної ширини та висоти валу, закладено розкоп IV 16 м довжиною й 2 м шириною, орієнтований зі сходу на захід; він перерізав вал впоперек. Розкопом IV вдалось встановити, що первісна ширина валу — 13 м. Його теперішня максимальна висота — 1,40 м, рахуючи від шару сірокоричневого суглинку, що сильно знівельований оранкою, складався з таких нашарувань: 1) шар чорної землі з великою кількістю культурних решток 0,40—0,81 м завтовшки, 2) шар сильно перепаленого вапняку 0,10—0,40 м завтовшки (простежувався на протязі 5,60 м зі східної сторони валу і був, очевидно, зв'язаний з піччю для випалювання вапна, що ще недавно знаходилась недалеко від цього місця), 3) шар сірої мішаної землі з відносно невеликою кількістю культурних решток 0,40—0,60 м завтовшки (стародавній горизонт), 4) сірокоричневий суглинок без культурних решток. На дослідженій площі ніяких слідів ям чи будівель простежити не вдалось. З обох сторін валу відмічено сліди ровів, заповнених чорною землею, які виступали з західної і східної стін розкопу.

Кераміка, зібрана на поверхні та розкопами поселення біля с. Федорівка, являє собою уламки посуду, аналогічного знайденому на цілому ряді поселень Верхнього Подністров'я (наприклад, Голігради Тернопільської області [1], Городниця Станіславської області [2], верхній шар поселення біля с. Магала Чернівецької області),[3] які належать до пам'яток голіградського типу (т. зв. фракійський гальштат) й датуються приблизно IX — першою половиною VII ст. до н. е. Уламками кераміки з поселення біля с. Федорівка представлені такі основні типи посудин: а) Великі посудини типу «віллянова» з рівним дном, кулястим тілом, циліндричною шийкою і горизонтально відігнутим краєм вінець. Глина з великою домішкою шамоту. На верхній частині тіла інколи знаходяться невеликі випуклості, оточені канелюрами, або скісні жолобчаті канелюри. Зовнішня поверхня чорна, дбайливо залощена, внутрішня — червона.

---

[1] Неопубліковані розкопи 1930-тих рр. Т. Сулімірського. Матеріал зберігається у Львівському історичному музеї.

[2] Розкопи 1938—1939 рр. М. Ю. Смішка. Матеріал не опублікований.

[3] Г. И. Смирнова. Поселение позднебронзового века...

б) Невеликі посудини з кулястим тілом, циліндричною шийкою, злегка відігнутим або хвилясто формованим краєм вінець (табл. III, 1; V, 1). Поверхня чорна або світлокоричнева, дбайливо залощена. Глина з домішкою шамоту. Один з уламків такої посудини прикрашений мотивом фестонів з груп хвилястих заглиблених ліній (табл. V, 4), другий — скісними нарізами, що утворюють ряд заходячих один на одного зубців та малих подвійних зубчиків (табл. V, 3). Окремо треба згадати такі ж посудини з профільованим тілом та хвилястими вирізами на вінцях, орнаментовані біля основи вінець невеликими гострими виступами (табл. III, 3).

в) Черпаки з широкими плоскими в розрізі ручками, чорною або світлокоричневою залощеною поверхнею збережені тільки в уламках, що не дають повного уявлення про форму цих посудин. Один фрагмент такого черпака прикрашений біля основи шийки невеликими овальними виступами та групами коротких скісних заглиблень (табл. V, 8).

г) Тюльпановидні, переважно тонкостінні посудини з залощеною сірою або світлокоричневою поверхнею.

д) Великі горщики господарського призначення з роздутою нижньою частиною, простими стінками і рівно зрізаним краєм вінець, під яким інколи вміщені сплощені виступи (табл. IV, 5). Поверхня сіра, або коричнева, нерівна, злегка залощена тільки під вінцями. Глина з домішкою шамоту і товчених камінчиків. Деякі примірники менших розмірів були прикрашені біля краю вінець горизонтальними виступами з півколистими вирізами на їх зовнішній стороні (табл. IV, 4). Один уламок горщика цього типу орнаментований під вінцями відтягнутим валиком, покритим скісними нарізами (табл. IV, 2), другий фрагмент подібної посудини прикрашений під краєм вінець гострим наліпним валиком (табл. IV, 6).

е) Невеликі мисочки з лійчато розхиленими стінками і рівним краєм вінець. Внутрішня поверхня чорна, залощена, зовнішня — чорна або коричнева, згладжена, залощена тільки під краєм вінець.

ж) Півкулясті миски з рівним дном, злегка загнутим до середини рівним, хвилясто або скісно зрізаним з внутрішньої сторони краєм вінець, інколи орнаментованим скісними канелюрами (табл. III, 4—7; IV, 3). Поверхня залощена, чорна з внутрішньої сторони й сіра або коричнева з зовнішнього боку. Примірники з більш товстими стінками мають значну домішку шамоту, тонкостінні миски виготовлені з глини з домішкою піску. Один фрагмент такої миски орнаментований на зовнішній стороні під вінцями горизонтальними канелюрами (табл. V, 7).

Крім того, з поселення біля Федорівки походить уламок стінки глиняного сита коричневого кольору (табл. V, 5) та фрагмент посудини з невеликим дугастим, сплощеним з боків

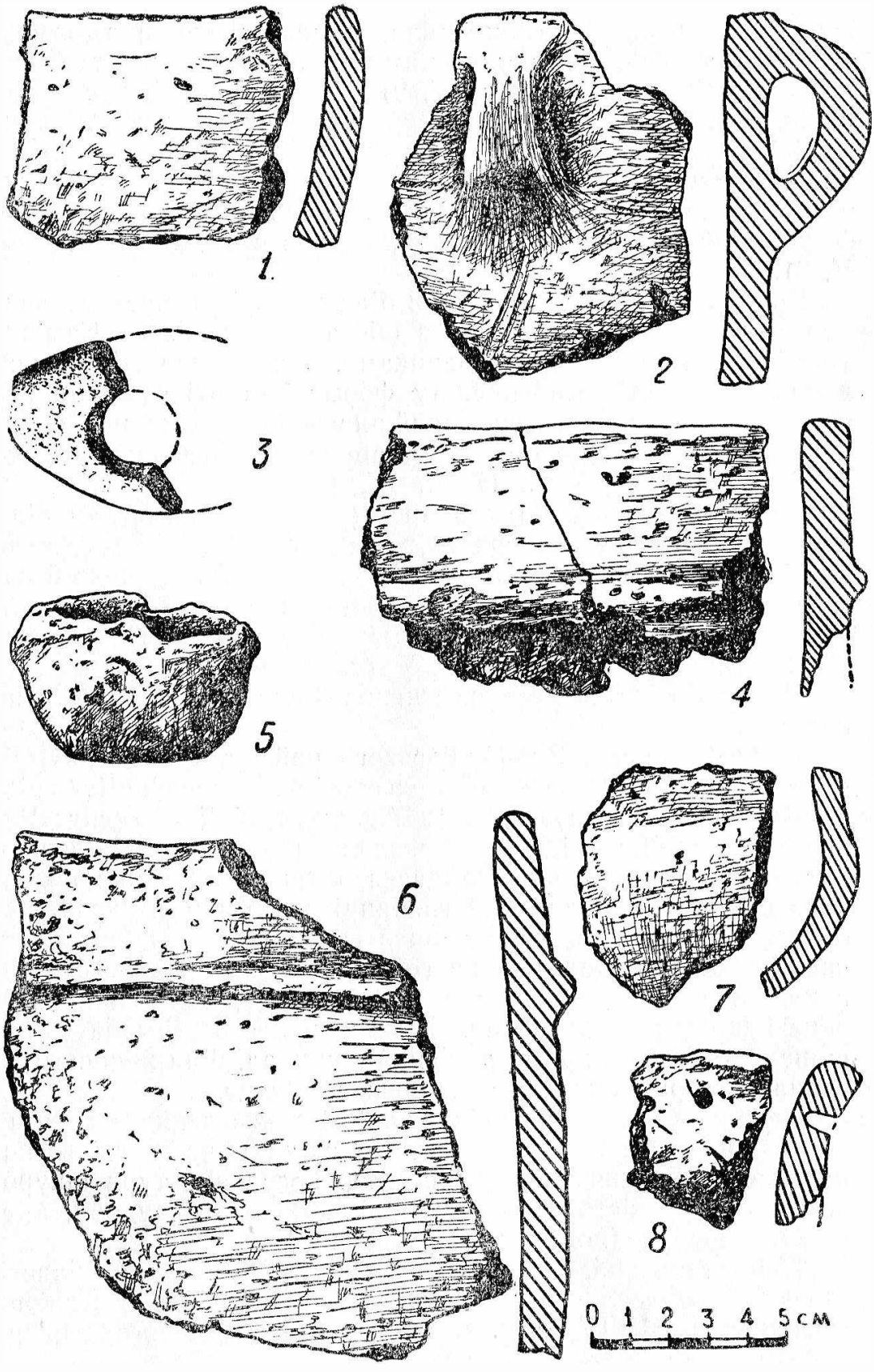

Таблица II.

вушком на верхній частині тіла, орнаментований горизонтальними та скісними залощеними борозенками, що утворюють мотив «ялинки» (табл. V, 2). Поверхня дбайливо залощена, чорна з зовнішньої, коричнева з внутрішньої сторони.

З інших глиняних виробів заслуговують уваги численні уламки конічних глиняних грузил до ткацького верстату, згадані вже пряслиця і котушка та задня частина глиняної фігурки тварини, мабуть, коня, знайдена в розкопі IV (табл. V, 6).

Крем'яні вироби з поселення біля Федорівки представлені одним кулястим відбійником з оббитою поверхнею. Кам'яні вироби — трьома розтиральниками, з яких два збереглись в уламках, третій має кулясту форму і стерті грані на поверхні. З кістяних знарядь знайшлась лише одна проколка, виготовлена з ліктевої кістки тварини. Її кінець сильно зашліфований від роботи (табл. IV, 1).

Основними видами господарства жителів поселення біля с. Федорівки були, очевидно, землеробство (підтверджене знахідками кам'яних розтиральників та слідами полови й соломи в глиняній вимазці), скотарство (знайдено кістки корови) та прядіння й ткацтво, з якими слід пов'язувати знахідки грузил до ткацького верстату, котушку й пряслице.

Залишків жител на досліджених ділянках простежити не вдалось.

6. Здовбиця, Здолбунівського району, Ровенської області. Роботами Ровенської археологічної експедиції Львівського історичного музею [1] в 1957 р. на подвір'ї колгоспу «Радянська Україна» відкрито поховальний комплекс культури шнурової кераміки, що складався з трьох поховань: основного поховання чоловіка в гробниці, зложеній з кусків каменю, жіночого тілопокладення в гробниці з кам'яних плит, побудованій в ногах чоловічого поховання та третього тілопокладення дорослої людини, похованої без речей над гробницею жіночого поховання. Біля чоловічого кістяка знайшлись кам'яна сокира і крем'яний кинджал, біля жіночого — глиняний горщик та бронзове вискове кільце.

Недалеко могильника відкрито сліди поселення, на якому невеликими розкопами досліджено сліди кількох ям господарського призначення, де знайдено посуд культури шнурової кераміки, кістки великої і дрібної рогатої худоби, крем'яні знаряддя (ножі, скребки, серпи)[2].

7. Дитиничі, Вербського району, Ровенської області. Ровенська археологічна експедиція музею провела розкопи могильника III—IV ст. н. е. на території піскового кар'єру

---

[1] В роботі експедиції приймали участь І. К. Свєшніков (керівник робіт) та Г. М. Власова (науковий працівник).

[2] І. К. Свєшніков. Пам'ятки культури шнурової кераміки...

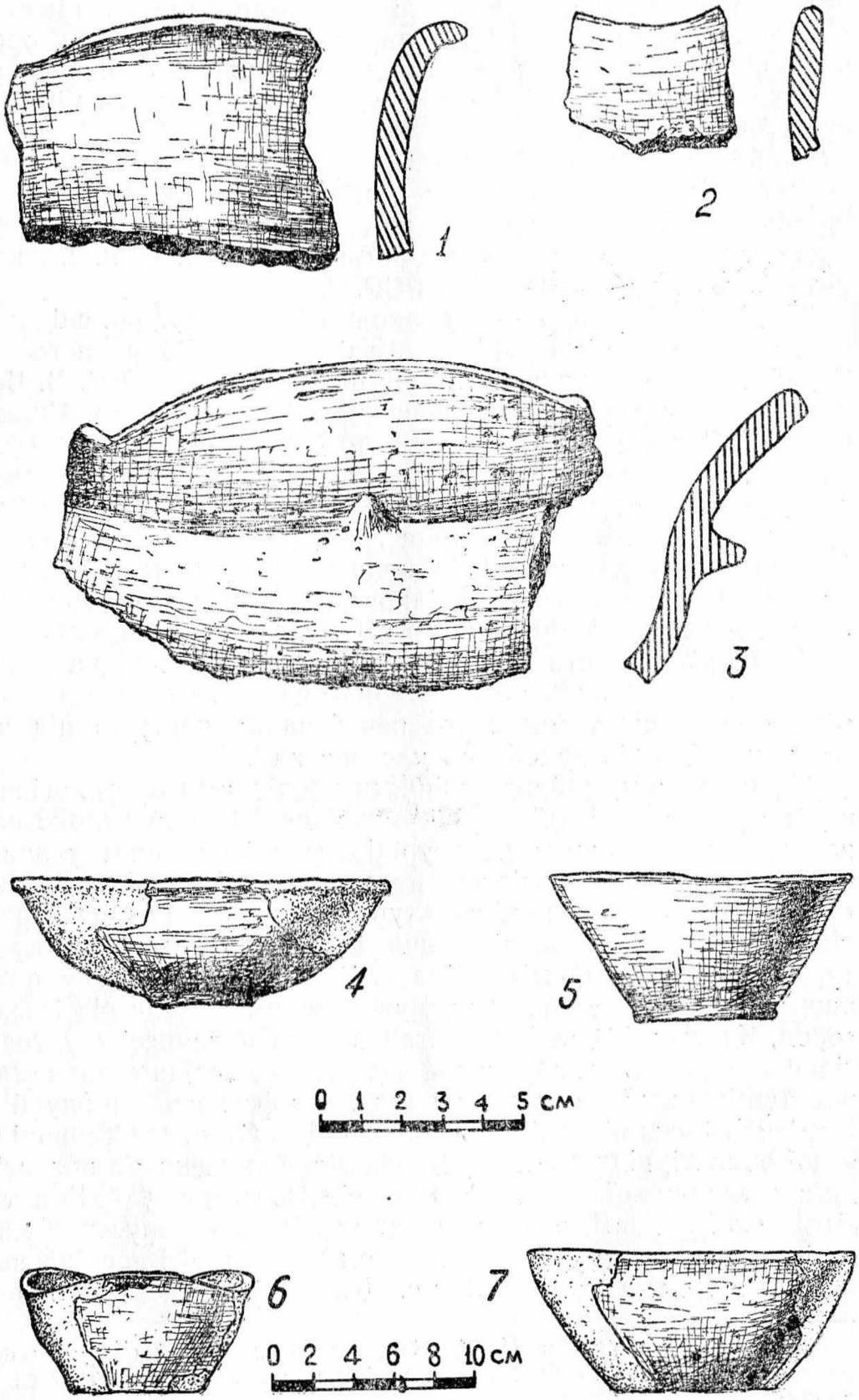

Таблиця III.

в с. Дитиничі. Відкрито 17 тілопальних поховань, в яких, крім перепалених людських кісток, ліпного та кружального посуду, знайшлись дрібні бронзові прикраси, бронзові фібули, бронзова підвіска з червоною емаллю, залізний ніж, окуття ременів та піхви меча, кістяні вироби (перстень, гребінці) і скляні намистинки.

Найближчі аналогії комплексу речей з могильника в Дитиничах відомі з синхронних пам'яток у Східній Пруссії та Прибалтиці [1], що дає підставу ставити питання про певне просування племен з Прибалтики в III—IV ст. до н. е. на територію західних областей УРСР.

Значна робота проведена також в 1956—1957 рр. спільною археологічною експедицією Львівського історичного та Стрийського краєзнавчого музеїв під керівництвом К. В. Берняковича. На території Стрийського, Мединицького, Сколівського і Славського районів Дрогобицької області виявлено ряд курганних могильників і решгки середньовічних замчищ та проведено розкопи поселення початку бронзової доби і древньослов'янського городища XII—XIII ст. біля с. Кавсько Мединицького району. Найбільшим досягненням експедиції було вивчення решток своєрідного поселення культури шнурової кераміки, розташованого біля с. Кавсько на заплавині р. Ступниці на шести штучних підвищеннях. Наслідки розкопів згаданих підвищень дають підставу розглядати цю пам'ятку як місце тимчасового перебування пастухів під час сезонних відгонів худоби на пасовиська [2].

Таким чином, найважливішими наслідками археологічних робіт музею за звітний період є нові дані про територію розповсюдження окремих культур бронзової та початку залізної доби (пізніх пам'яток культури стрічкової кераміки, тшинецької та висоцької культур, культури типу Монтеору—Ноа), відкриття і дослідження пізнього могильника культури стрічкової кераміки біля с. Звенигород, розкопи поховань і поселень культури шнурової кераміки біля сіл Звенигород, Кавсько і Здовбиця, встановлення наявності грунтових тілопокладень в комарівській культурі, дослідження землянок тшинецької культури та ранньоскіфського періоду біля Кам'янки Бузької Львівської області і с. Сухостав Тернопільської області, відкриття грунтових тілопокладень та поховань воїнів липицької культури біля сіл Звенигород і Болотня Львівської області, розкопи двох жител древньоруських майстрів-костерізів на Звенигородському городищі і дослідження тілопального могильника біля с. Дитиничі Ровенської області,

---

[1] М. Ю. Смишко и И. К. Свешников. Новый памятник первых веков нашей эры на территории Западной Волыни (готується до друку).

[2] Див. в цьому збірнику статтю К. В. Берняковича «Роботи Прикарпатської археологічної експедиції в 1956—1957 рр.».

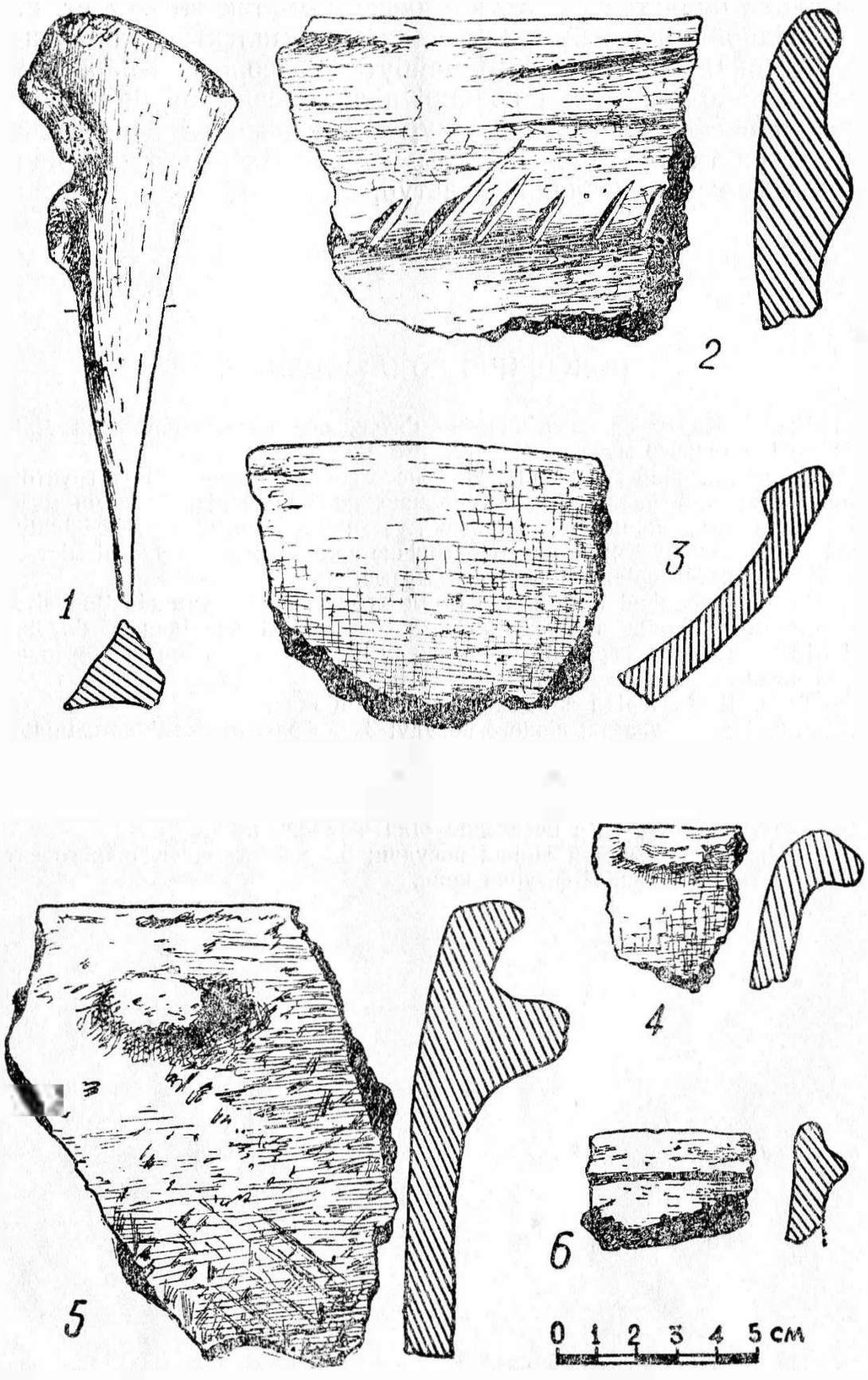

Таблица IV.

завдяки чому відкрито новий, досі невідомий на території західних областей УРСР, комплекс пам'яток III—IV ст. н. е.

Згідно з перспективним планом комплектування фондів і вдосконалення експозиції майбутні археологічні роботи музею в найближчі роки повинні піти головно по лінії дослідження поселень культури шнурової кераміки і комарівської культури та перевірки шляхом нових розкопів старих даних про могильники згаданих культур.

ПОЯСНЕННЯ ДО ІЛЮСТРАЦІЙ.

Рис. 1. Карта археологічних пам'яток, обстежених роботами Львівського історичного музею.

1 — курганний могильник; 2 — поселення, городище; 3 — грунтовий могильник; 4 — поселення чи городище, досліджувані розкопами музею; 5 — пам'ятка, виявлена розвідкою музею; 6 — могильник, досліджуваний розкопами музею; 7 — середньовічне замчище; 8 — обласні міста.

Табл. I. Матеріали з розвідок музею.

1—4 — крем'яні ніж, вістря стріл та скребок з Чучманів Заболітніх; 5 — крем'яний ніж з Буська; 6—10 — бронзові знахідки з Глубічка; 11—13 — уламки кераміки з Копичинець; 14 — штамп з черепашки з Ясенова.

Табл. II. Матеріал з поселення в Гриців цях.

1, 2, 4—8 — уламки ліпного посуду; 3 — фрагмент кам'яного молотка

Табл. III. Кераміка з поселення біля Федорівки.

Табл. IV. Матеріал з поселення біля Федорівки.

1 — кістяна проколка; 2—6 — уламки ліпних посудин.

Табл. V. Матеріал з поселення біля Федорівки.

1—4, 7, 8 — уламки ліпних посудин; 5 — фрагмент глиняного сита; 6 — фрагмент глиняної фігурки коня.

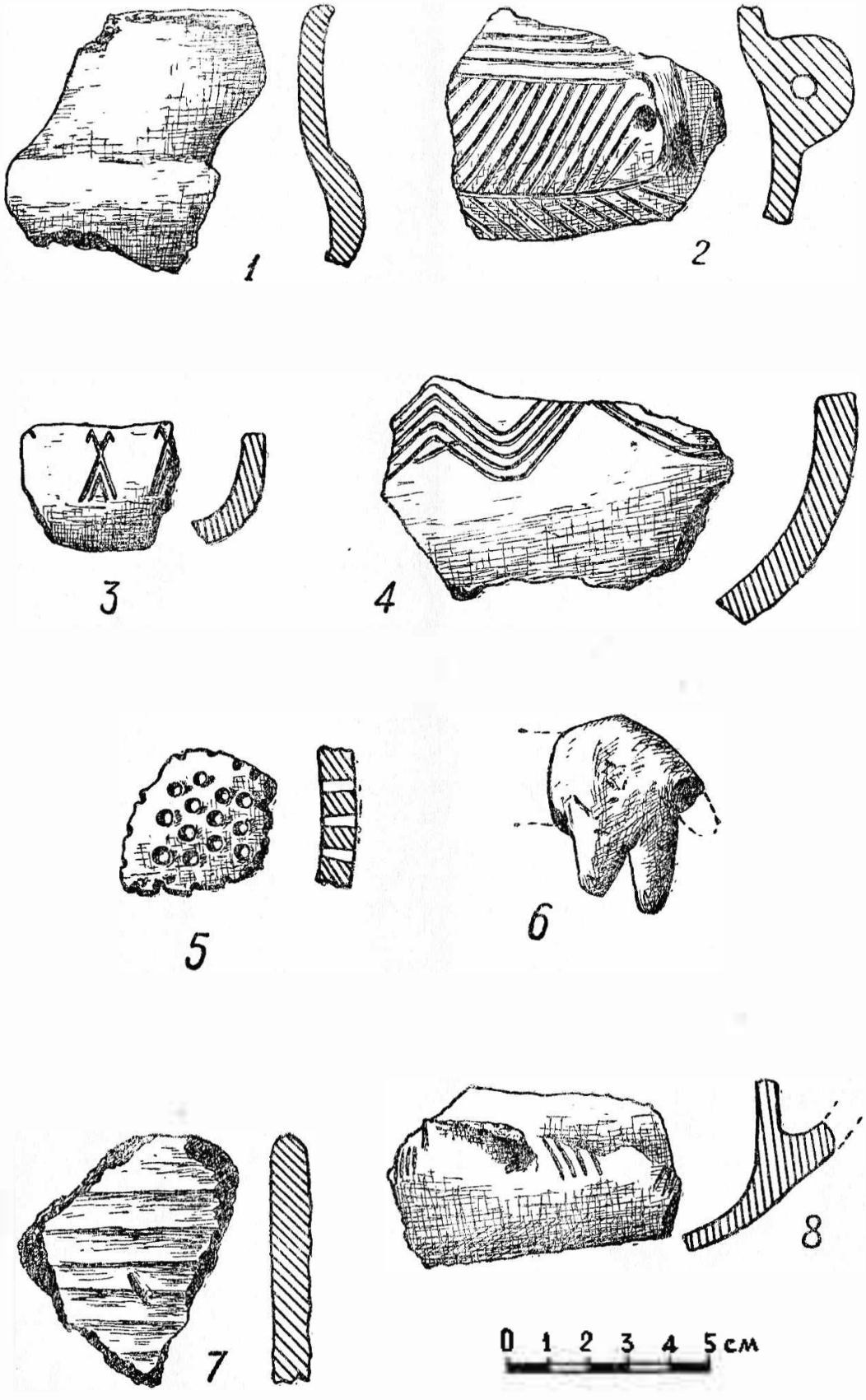

Таблица V.

К. В. БЕРНЯКОВИЧ

РОБОТИ ПРИКАРПАТСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ в 1956—1957 рр.

В завдання Прикарпатської експедиції Львівського державного історичного і Стрийського краєзнавчого музеїв входили виявлення, розвідка і розкопки археологічних і середньовічних пам'яток східної частини Дрогобицької області, особливо вздовж течії р. Стрий та її басейну [1].

Розвідки.

В 1956 р. розвідкою були охоплені Стрийський, Меденицький, Сколівський і Славський райони Дрогобицької області (див. рис. 1 на стор. 4).

с. Добряни, Стрийського району. 2 км на північний захід від центру села, на полі, біля залізниці Стрий—Львів знаходився курганний могильник.

В 1933 р. розкопки цього могильника провели працівники Львівського музею ім. Шевченка. Роботи велись методом шурфування, в результаті одержано фрагментарний матеріал. Зараз насипи курганів вже повністю розорані і могильник знищений.

с. Вел. Дідушичі, Стрийського району.

а) 500 м. на південний захід від села, зліва від дороги на с. Міжріччя знаходиться курган діаметром 20 м і висотою біля 2,5 м.

Насип кургану в 3/4 його частинах знищений вибиранням землі для потреб колгоспу. Лишився лише південно-західний сектор насипу з коричнево-лесоподібного суглинку і дрібної гальки. На глибині біля 40 см від вершини кургану простежується невеликий прошарок вугілля.

б) На південно-східній околиці села біля польової дороги на с. Задеревці знаходяться рештки середньовічного замчища. Воно має майже квадратну форму і орієнтоване

[1] В роботах приймали участь: К. В. Бернякович (керівник експедиції), І. К. Свєшніков, Г. М. Власова і М. М. Левицький. Роботи проводились на кошти Львівського історичного і Стрийського краєзнавчого музеїв.

з північного заходу на південний схід. Замчище оточене валами. В південному і східному його кутах збереглись конусовидні насипи висотою до 5 м. В центральній частині південно-західної і північно-східної сторін насипу знаходяться в'їзди.

До центральної частини північно-західної сторони замчища прилягає невелике прямокутне підвищення розміром 10×15 м. Поруч з ним в заглибленнях знаходиться бита цегла, кахлі, уламки виготовленої на гончарному крузі кераміки (полив'яна, чорнолощена, тісто грубе), що вказує на рештки будівлі, яка тут знаходилась.

Вали досягають 1,5—1,8 м висоти, насипані з дрібної гальки і суглинку. Довжина замчища — 65, ширина — 60 м. Замчище обведене з усіх сторін ровом, в якому місцями застоюється вода. З населення ніхто не знає про походження цього замчища. На основі кераміки його можна датувати XVI—XVII ст. ст.

с. Йосиповичі, Стрийського району.

а) 0,5 км на південний схід від села у полі знаходиться курган. Його насип знівельований, висота 1 м, діаметр — біля 15 м. Площа кургану розорюється.

б) 2,5 км на південний захід від села в лісі «Заліско» є два кургани. Насипи знівельовані, діаметр — до 20 м, висота — 1,2—1,5 м. Насипи перериті лисячими норами і поростлі деревами.

3) 3 км на південь від села в лісі «Бучина» (квартал 13 і 19) знаходиться великий курганний могильник. Він ділиться просікою на 2 частини.

Перша група складається з 5 курганів з невисокими насипами (1,5—2 м), 10—15 м в діаметрі. Кургани віддалені один від одного на 50—100 м.

Друга група складається з 26 курганів. Насипи таких же розмірів, як і в попередній групі, хоч деякі з них мають до 3,5 м висоти і 30 м діаметру.

У віддалі 250 м на північний захід від висотної відмітки «316» знаходиться великий курган діаметром до 40 м і висотою 6 м, вершина плоска. Як свідчать місцеві жителі, цей курган. Його насип знівельований, висота — 1 м, діаметр — лігійні забобони робітників розкопки було припинено. Слідів розкопок зараз не видно. Всі кургани поросли старими деревами.

с. Олексичі, Стрийського району.

а) 1,5 км на південь від села біля дороги в ліс «Семи колос» є плато, на якому розташований могильник з 4 курганів. Насипи знівельовані, біля 0,5 м заввишки, діаметр — 4—5 м. Кургани з такими насипами, звичайно, насипані над похованнями доби «полів поховань».

б) В лісі «Семиколос» знаходиться 3 кургани. Перший біля лісової дороги, 3 км на південь від села. Висота наси-

ну — 2,5 м, діаметр — 8 м. Другий — 1,5 м на південний захід від першого біля дороги до села. Сильно розсунутий насип має 0,6 м заввишки, діаметр — 10 м. В центрі кургану знаходиться яма розміром 0,8×1,5 м. Третій курган знаходиться 1 км на схід від другого, біля просіки, що йде до села з півдня на північ. Насип висотою 1 м, діаметр до 10 м. Всі кургани поросли лісом.

с. Комарів, Стрийського району.

0,3 км на південний схід в полі біля дороги на с. Ходовичі знаходиться курган, насип якого добре збережений, висота — 1,5 м, діаметр — 7 м. На вершині кургану був хрест, встановлений в пам'ять скасування панщини в Галичині. Від хреста лишилась лише основа.

Селище Дашава, Стрийського району[1].

а) 1,5 км на південний схід від села на полі «Зруби» з обох сторін польової дороги знаходиться могильник, що складається з 4-х курганів. Всі кургани розорюються. Діаметр трьох насипів 8—10 м, висота 0,8—1 м, а четвертий 1,5 м заввишки і 20 м в діаметрі.

б) 0,35 км на північний схід від цього погильника і 100 м від «Ксьондзового лісу» знаходяться 2 поросл деревами кургани. Один з них, висотою 2 м, діаметром 11 м, перерізаний навхрест двома траншеями з півночі на південь і з заходу на схід довжиною 5 і шириною 0,5 м. Траншеї не захоплюють всього насипу і мають досить свіжий вигляд. Місцеві жителі розповідають, що тут велись розкопки 6 або 7 років тому. Хто проводив розкопки, виявити не вдалось.

Другий курган висотою 2 м і діаметром 12 м не розкопувався.

с. Дольне, Сколівського району.

0,7 км на південний захід від села біля дороги на с. Горішнє знаходиться урочище «Городище». Це злегка заболочене рівне поле, що використовується під огородні культури. Ніяких слідів укріплень і ровів немає. Культурний шар відсутній, а на поверхні ніяких знахідок немає. Таким чином, згадка в літературі про городище біля цього села не підтвердилась.

с. Семигинів, Сколівського району.

На південно-західній околиці села, вздовж шосейної дороги на с. Розгірче знаходиться могильник, який скаладається з 6 курганів. Три з них знаходяться на схилі надзаплавної тераси р. Стрий, інші — в полі, зліва від вказаної дороги. Кургани без будь-якої системи розкидані на площі біля 5 кв. км. Діаметр курганів коливається в межах 5—10 м, висота — 0,5—1,2 м. Насипи розсунулись, але досить добре збе-

[1] В. Кобільник, З археології Бойківщини, Літопис Бойківщини, III, ч. 2, Самбір, 1933, стор. 52.

реглись. Розкопи одного з курганів не дали ніяких результатів.

с. Межиброди, Сколівського району.

На захід від села і на південь від злиття рік Опіра і Стрия знаходиться вузький, лукоподібний відріг Карпат, розділений на дві частини сідловиною. Північну частину відрогу місцеве населення називає «Окоп». В південній його частині знаходиться півкруглий вал і невеликий рів. Як свідчать місцеві жителі, тут знаходилась панська садиба. Звідси селяни раніш вибирали цеглу для будівництва. В стінках окопів, розкиданих в різних місцях, часто зустрічається бита цегла, скло і кераміка XVII—XVIII ст. ст.

Південна частина відрогу зветься «Городище», обслідування якого не виявило слідів укріплень. Шар гумусу 10—15 см товщиною зразу ж переходить в кам'янистий грунт, а потім у скелю, з якої складається весь відріг. Ніяких культурних решток на цій території немає, це добре простежується в вимоїнах, зсувах і ярах.

с. Довголука, Сколівського району.

а) 100 м на північний схід від церкви села, в садку, знаходиться курган, висота якого біля 4 м, діаметр — до 15 м. На насипі сліди вирубаних дерев. За переказами місцевих жителів в 1930 роках цей курган мали розкопувати працівники Львівського музею ім. Шевченка, що підтверджується слідом шурфу на вершині кургану розміром 1×1,5 м.

б) У віддалі 1 км на північний схід від першого кургану, в полі біля дороги на с. Воля Довголуцька, знаходиться другий курган, розкопаний працівниками Львівського музею ім. Шевченка. Наслідки цієї роботи невідомі.

с. Кавсько, Мединицького району.

а) 1,5 км на північ від села, недалеко надзаплавної тераси, на городніх ділянках раніш знаходився курган (по-місцевому «Копець»), насип якого тепер повністю розорано.

б) 4 км на північ від села знаходиться ліс «Бучина» або «Стронський», що сягає першої надзаплавної тераси. В центральній частині лісу, 250 м від східного узлісся знаходиться городище округлої в плані форми. Воно обведене валом 1,7—2 м висоти і 3—4 м ширини біля його основи. Одним боком городище підходить до краю надзаплавної тераси. Територія городища поросла густим молодим лісом і кущами [1].

в) 150 м від сільради с. Кавсько, біля дороги на с. Нижні Гаї, знаходяться рештки середньовічного замчища. Система земляних укріплень ще в 1930-х роках була знівельована. Досить добре зберігся лише західний вал, висотою до 4 м і шириною в основі 7 м.

[1] В. Кобільник, З археології Бойківщини, Літопис Бойківщини, III, ч. 2, Самбір, 1933, стор. 52.

Розкопки.

Древньослов'янське городище «Бич».

4,5 км на південний захід від с. Кавсько на правому березі р. Летнянки розташоване городище «Бич», назване так місцевими жителями. Його розкопки провадились в 1956 році. Воно має в плані майже правильну округлу форму і з усіх сторін обведене системою двох валів і ровів.

В південно-західному секторі городища біля внутрішнього валу є три невеликі квадратні підвищення розміром 8×8 м і висотою до 0,5 м. З них одне (середнє) було розкопано. На глибині 20 см від поверхні грунту показався шар перепаленої глини, який мав у плані вид безформної плями 3,3×3 м. В південно-західній частині плями знаходились рештки перепалених дерев'яних плах, довжиною 4—5 м, шириною 0,20—0,30 м і товщиною 2—4 см. Слідів від стовпів і печі не знайдено.

Знахідки концентрувались головним чином в південно-західній частині плями. Це невеликий залізний ніж довжиною 7,8 см з прямою спинкою; залізне коваделко прямокутної форми з гострим конічним шипом. Поруч знайдено декілька кусків залізного і скляного шлаку.

Фрагменти кераміки належать посудинам горщиковидної форми, виготовленим на гончарному крузі. У більшості фрагментів вінця профільовані і відігнуті назовні. Орнамент борозчатий, рідше у вигляді поясків з вертикальних рисок або ялинки. В тісті посуду є домішки дрібного піску. Випал поганий, поверхневий. Деякі фрагменти розтріскались від великої температури.

Концентрація знахідок на невеликій площі вказує на те, що тут знаходились рештки наземної споруди квадратної форми, яка була знищена вогнем. Відсутність печі свідчить про те, що ця споруда мала господарське значення.

16 м на північ від південного краю городища на глибині 33 см відмічено півовальну подовгасту западину, заповнену в нижньому горизонті вугіллям, печиною і дрібною галькою. Це була еліпсовидна напівземлянка довжиною 3,8 м, шириною 1,95 м і глибиною 10—18 см. Вздовж її зовнішнього контуру виявлено 51 невелику ямку від вертикальних стовпчиків.

В південно-західній частині споруди знаходився вхід. Споруда орієнтована з північного заходу на південний схід. На її дні знаходились фрагменти кераміки того ж типу, що й в попередній споруді, та окремі скупчення вугілля.

Дослідження ствердили, що це була споруда господарського призначення, а не житло, бо печі відсутні.

В південній частині городища, в районі розкопів були проведені дослідження внутрішнього валу висотою 1,65 м

і шириною в основі 7,8 м. Він був насипаний з жовтої глини, вибраної з рова. Ніяких слідів конструкцій у валі не знайдено. Ззовні вал опалений, а в середині опалення значно менше і тільки біля основи валу. Опалена глина в деяких місцях дуже тверда і носить сліди трамбування.

За своїм характером весь комплекс знахідок може бути датований XII—XIII ст. ст. Найближчі аналогії матеріалам з цього пам'ятника знаходимо серед речей з городища біля с. Ступниця, Дрогобицької області, що датується цим періодом [1].

Поселення доби ранньої бронзи

В 1956—1957 рр. вивчалось поселення доби ранньої бронзи в околицях с. Кавсько [2]. 1,2 км на південний захід від села на заплавині р. Ступниці розташовано безсистемно 6 курганоподібних насипів на площі біля 1 кв. км. В 1956 р. розкопано 2 насипи, що знаходились в центрі, а в 1957 р. — інші 4 насипи. Загальна площа дослідження дорівнює 1203 кв. м. [3]

Насипи являють собою округлі в плані, знівельовані підвищення діаметром від 11 до 24 м, висотою над рівнем грунту 30—86 см. Всі насипи одношарові. Під шаром сучасного грунту 30—40 см завтовщки залягав культурний шар. Він мав у розрізі лінзовидну форму товщиною в середній части ні 30—60 см. Його підстеляв материк (глина та алювіальна галька).

В насипі, в найнижчому горизонті культурного шару, на стику його з материком, зафіксовано вогнищеві ями округлої або неправильно овальної форми діаметром 0,5—2,9 м і глибиною 10—28 см, заповнені вугіллям і попілом. В основному вони зустрічались на периферії насипу.

Зольні плями знаходились майже у всіх насипах кількістю від однієї до чотирьох. Вони розташовувались на материку, на різних горизонтах насипу і були округлої або овальної форми розміром 60—148×45—195 см. Частина їх знаходилась в центрі насипу, більшість — на периферії.

Вогнищеві ями і зольні плями розташовані безсистемно. Ям від стовпів або інших конструкцій не простежено.

Археологічні знахідки залягали на різних горизонтах насипів без системи, іноді в невеликих скупченнях. В окремих

---

[1] В. Кобільник, З археологічних досліджень на Бойківщині за рік 1931—32, Літопис Бойківщини, Самбір, 1933, III, ч. 2, стор. 3.

[2] М. І. Литвиненко. Наукова робота Львівського історичного музею, Український історичний журнал, № 2, 1958, Київ, стор. 158.

[3] В процесі обробки матеріалу велику допомогу подали І. К. Свешніков і Ю. М. Захарук, яким автор висловлює подяку.

Таблиця 1.

Найменування	Насипи					
	1	2	3	4	5	6
1. Розміри насипів	17,8х 19,6	12,8х 14,2	22,5х 24	14	12	14
2. Висота над рівнем грунту (в метрах)	0,86	0,64	0,6	0,48	0,45	0,25
3. Максимальна товщина культурного шару (в метрах)	0,66	0,52	0,6	0,3	0,45	0,35
4. Кількість вогнещевих ям	3	9	1	1	—	—
5. Кількість золистих плям	3	1	2	4	4	—
6. Площа розкопок (в кв. метрах)	274	143	424	154	113	95
Знахідки						
1. Зернотерка	2	1 улам	1 улам	—	1	—
2. Розтирач до зернотерки	1	—	—	—	1	—
3. Молот	1	—	—	—	—	—
4. Свердлена сокира	1	1	—	—	—	—
5. Клиновидна сокира	3	2	1	—	—	—
6. Кинджал	—	—	1	—	—	—
7. Ніж	—	2	2	1 улам	—	1
8. Скребло	1	1	—	—	—	—
9. Наконечник дротика	—	1	—	—	—	—
10. Скребачка	2	1	3	2	2	—
11. Різець	3	1	1	4	1	—
12. Вкладень до серпа	1	7	3	5	4	1
13. Мікроліт	—	1	1	—	—	
14. Пластина з ретушшю	1	2	2	4	2	1
15. Проколка	1	—	1	—	—	—
16. Нуклеус	1	1	—	3	—	—
17. Відщеп	22	19	5	30	2	5
18. Відбійник	—	1	—	—	—	—
19. Посудини	1	3	1	2	3	1
20. Фрагменти кераміки	57	71	49	172	86	18

випадках вони прилягали до вогнищевих ям або зольних плям.

Зернотерки — дві з розтирачами знайдено в 4-х насипах. Вони виготовлені з подовгастих кусків річкової гальки і пісковику. Робоча поверхня вгнута, носить сліди великої спрацьованості (табл. I, 5).

Кам'яний молот із сірого граніту в плані ромбовидної форми з заокругленням на робочих краях. Кутові частини молота спрацьовані (табл. I, 1).

Свердлені сокири знайдено в двох насипах. Вони виготовлені з дрібнозернистого пісковику, в плані мають ромбовидну форму з тупим обухом. Поверхня сокир заполірована (табл. I, 2, 3).

Клиноподібні сокири у кількості шести примірників знайдено в трьох насипах. Вони мають плоску, витягнуто-трапецевидну асиметричну форму, в перерізі лінзовидні. Лезо півкругле, зашліфоване. Сокири виготовлялись частіше з кременю, рідше — з пісковику (табл. I, 4).

Дрібні крем'яні знаряддя праці представлені майже всіма основними зразками. Вони виготовлені з коричневого, рідше з сірого димчатого кременю.

Ножі представлені 6 примірниками. Вони мали широке лезо, оброблене ретушшю вздовж краю (табл. II, 1—3).

Скребла (2 прим.) виготовлені з широких масивних пластин з досить крутою ретушшю на робочому краї.

Скребачки відомі в 10 прим. Як правило, вони виготовлені на ножеподібних пластинах з крутою ретушшю вздовж леза (табл. II, 5, 6). Знайдені різці були серединними або боковими (табл. II, 7, 9).

Цікаві два мікроліти трапецевидної форми з дрібною ретушшю вздовж двох сторін. Вони виготовлені з тонких ножевидних пластин і використовувались як вкладені до серпів або як наконечники на стріли. Одну з ними групу виробів утворюють вкладені до серпів, знайдені в кількості 10 прим. у всіх насипах. Вони виготовлені з досить широких ножевидних пластин і з внутрішньої сторони мають характерне дзеркальне заполірування вздовж краю. Деякі з них трикутньої форми (табл. II, 11—13).

У всіх шести насипах знайдено крем'яні пластини з ретушшю, відщепи і нуклеуси. Це вказує на виготовлення знарядь праці на місці поселення (табл. II, 10).

Серед зброї треба відмітити кинджал і наконечник дротика. Кинджал виготовлений з темносірого кременю. Подовгаста рукоятка переходить безпосередньо в лезо, що рівномірно звужується в напрямку до кінця. В перерізі кинджал має ромбовидну форму. Поверхня оброблена досить крупними сколами. Краї леза і частково рукоятки відретушовані дрібною відтискуваною ретушшю (табл. II, 8). На-

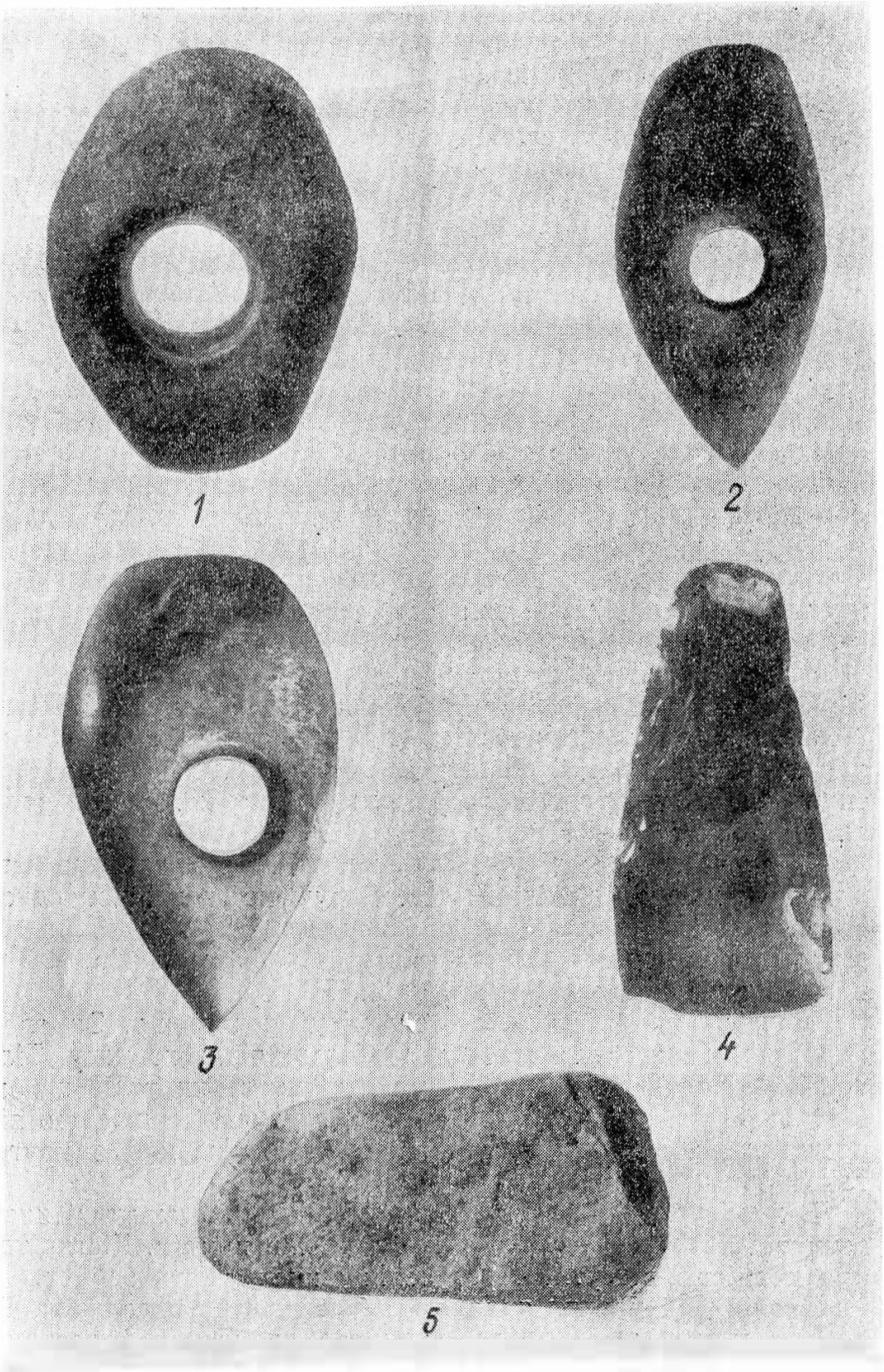

Таблица I

конечник дротика виготовлений з ножевидної пластинки симетричної форми у вигляді лаврового листа. Спинку, крім основи, покриває ретуш (табл. II, 4).

Керамічні вироби характеризуються низькою якістю виготовлення та слабим опаленням. Фрагменти кераміки під час розкопок розпадаються на повітрі. У глині домішки дрібного піску, шамоту, товченого кременю, а іноді — черепашок.

В кожному насипі знайдено фрагменти однієї—трьох посудин. За своїми формами посудини різноманітні. Зустрічались невеликі миски з високим циліндричним горлом і незначно відігнутими назовні вінцями, орнаментовані горизонтальними рядками відтисків шнурка (табл. III, 5). Крім того, знайдено сферичні посудини з високою циліндричною шийкою, горщик грушевидної форми, сферичні посудини з невеликим дном і відігнутими назовні вінцями та горщики з малим дном, орнаментовані відтягнутим валиком (табл. III, 1, 2).

Уваги заслуговують циліндричний кубок, орнаментований відтисками шнурка (табл. III, 3), невелика чашечка тюльпановидної форми з ручкою і кільцевидною підставкою та мініатюрна чашечка.

В п'ятому насипі знайдено впускне тілопальне поховання. Воно являло собою велику яму 4,25×3,7 м з вугіллям і попелом. На цій площі прослідкувались уламки людських перепалених кісток. В південній частині ями знаходилось скупчення кісток черепа і верхніх кінцівок; кістки належали людині віком 30—35 років.

90 см на південь від ями на глибині 25 см знайдено невеликий черпак з біконічним тілом, ручкою, невеликим дном, відігнутими назовні вінцями. Посудина орнаментована під вінцями горизонтальними лініями і півколами. На тілі — вигнуті язикоподібні фігури (табл. III, 4).

Трупоспалення проведено на місці поховання. За своїм характером воно відноситься до більш пізнього часу. Тілопальні поховання культури шнурової кераміки в Верхньому Подністров'ї невідомі. На це також вказує і черпак, що відноситься до доби развинутої бронзи і зв'язаний з кругом так званої отоманської культури Семигороддя.

В культурному шарі насипів зустрічались невеликі куски глиняної обмазки без будь-яких відтисків пруття. Кістки тварин повністю відсутні через велику кислотність грунту.

Досліджені насипи являють собою рештки поселення. Всі насипи мають аналогічний характер залягання і розташування вогнищевих ям, зольних плям і культурних решток. Знаряддя праці ідентичної форми. Керамічний матеріал має близький один до одного характер за формами, тістом і випалом. Всі ці риси свідчать про синхронність культурних комплексів всіх насипів.

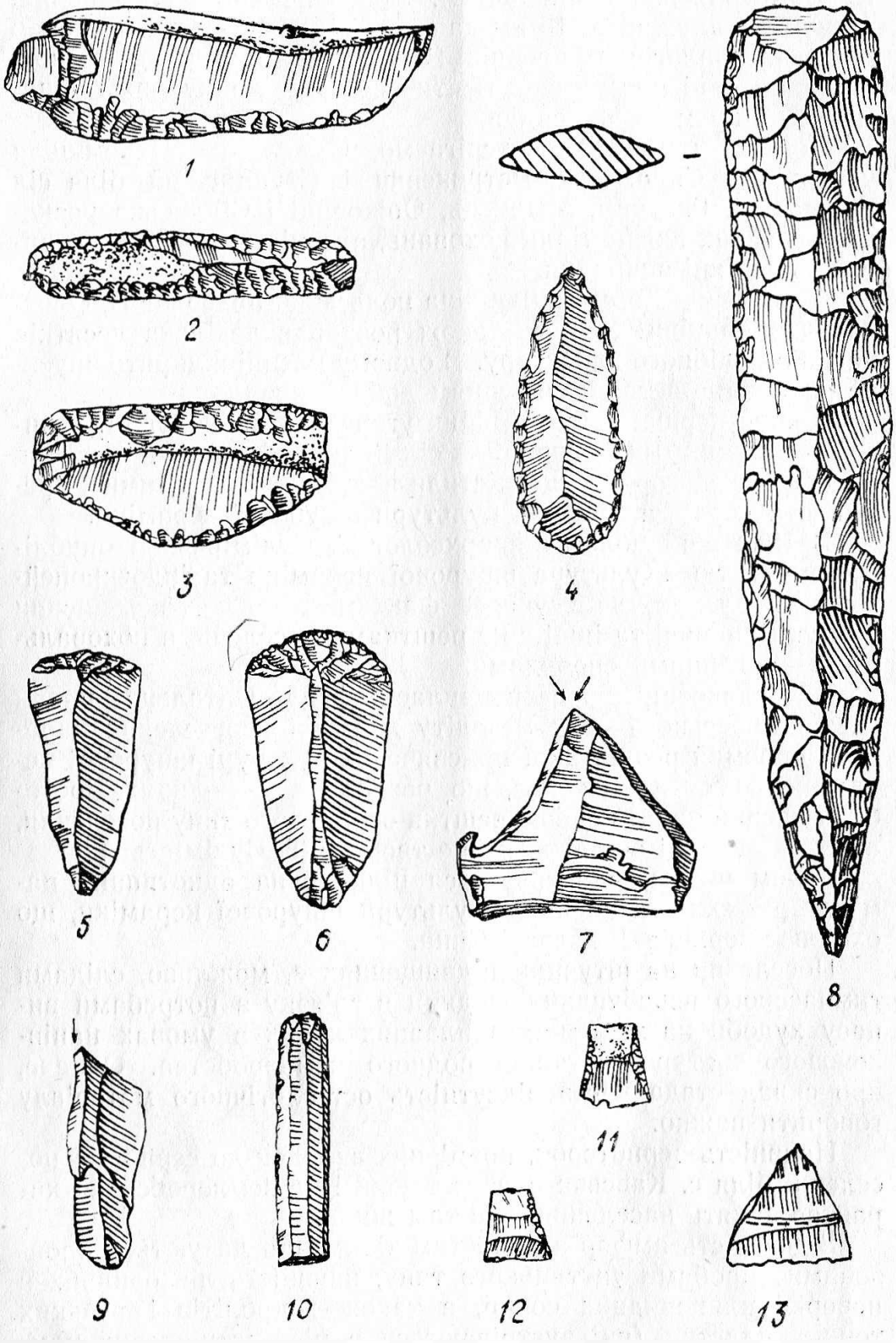

Таблиця II.

Цей дещо незвичайний тип поселення був відомий з розкопів і раніше. Більше 60 років тому польський археолог В. Деметрикевич в околиці м. Дрогобича біля с. Вацовичі (тепер с. Залужани), 15 км на захід від с. Кавсько, розкопав декілька аналогічних насипів. В них також зустрічались вогнища і зольні плями, фрагменти кераміки з шнуровим орнаментом і крем'яні знаряддя.

Подібну картину спостерігаємо в околицях Перемишля у верхів'ях Сяна. В. Деметрикевич і Ступніцький біля сіл Грушатичі, Гдешиці, Мізинець, Оріховиці і Сідлиська розкопали насипи, які не мали поховань, але містили в собі вогнища і крем'яні знаряддя.

В околицях Холма і Любліна польський археолог В. Олехнович наприкінці XIX ст. також розкопав декілька десятків насипів подібного характеру. В одному насипі відкрито впускне поховання з трупоспаленням доби бронзи.

В роки першої світової війни угорський археолог М. Рошка в околицях Дрогобича, біля сіл Болехівці і Стебник, також розкопав два горбки, що містили в собі вогнищеві ями і крем'яні та керамічні вироби культури шнурової кераміки.

В 1933 році польський археолог Т. Сулімірський опублікував статтю «Культура шнурової кераміки та індоєвропейська проблема», де всупереч фактам доводить, що насипи біля с. Вацовичі та інші є не рештками поселень, а поховальними курганними спорудами.

В післявоєнні роки появилась фундаментальна праця И. Костшевського «Від мезоліту до доби переселення народів», окремий розділ якої присвячений культурі шнурової кераміки. Автор підкреслює, що розкопані в околицях Дрогобича насипи являть собою рештки особливого типу поселення, а не поховальні споруди, як це твердив Т. Сулімірський.

Таким чином, вирисовується ціла група однотипних пам'яток — «жилих насипів» культури шнурової кераміки, що охоплює верхів'я Дністра і Сяна.

Поселення на штучних підвищеннях є, можливо, слідами тимчасового перебування людини в зв'язку з потребами випасу худоби на заливних заплавних луках в умовах напівкочового скотарства та огородного землеробства. Одначе, про склад стада через відсутність остеологічного матеріалу говорити важко.

Наявність зернотерок, крем'яних вкладок до серпів на поселенні біля с. Кавська вказує також і на землеробський характер занять населення, яке там жило.

Відсутність амфор з кулястим тілом, що датуються бронзовими виробами унєтицького типу, наявність лінзовидних в перерізі клиновидних сокир, а також мікролітів і вузьких тонких пластин (які зустрічаються в пізньострічкових комплексах) дозволяє віднести поселення біля с. Кавсько до

Таблица III.

найбільш ранньої групи пам'яток культури шнурової кераміки Верхнього Подністров'я в порівнянні з такими пам'ятками, як Баличі, Коропуж, Комарно та ін. Дрогобицької обл., де вже зустрічаються бронзові вироби.

Таким чином, в результаті проведених археологічних досліджень в 1956—1957 рр. були відкриті нові сторінки життя стародавнього населення Прикарпаття.

ПОЯСНЕННЯ ДО ІЛЮСТРАЦІЙ.

Табл. I. с. Кавсько. Кам'яні знаряддя.
1, 2 — насип I; 3, 4 — насип II; 5 — насип V.
Табл. II. с. Кавсько. Кам'яні знаряддя.
1, 8, 12 — насип III; 2 — насип VI; 3, 4, 9, 11 — насип II; 5 — насип I; 6 — насип V; 7, 10, 13 — насип IV.
Табл. III. с. Кавсько. Керамічні вироби.
1, 4 — насип V; 2, 5, — насип II; 3 — насип VI.

ЗМІСТ.

стор.

І. К. Свєшніков. Археологічні роботи Львівського історичного музею в 1952—1957 рр. 3

К. В. Бернякович. Роботи Прикарпатської археологічної експедиції в 1956—1957 рр. 29